

บทที่ 3

พยานหลักฐานแวดล้อม ในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติว่า พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดบริสุทธิ์ หรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ จากตัวบทกฎหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายค่อนข้างเปิดกว้างให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกชนิด สิ่งสำคัญคือ พยานหลักฐานนั้นสามารถพิสูจน์ความจริงได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ทั้งนี้ยังมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ที่บัญญัติว่า ไม่ให้ศาลลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น ซึ่งเท่ากับการพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัย (Proof beyond a reasonable doubt) กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ จึงไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะปฏิเสธพยานหลักฐานแวดล้อม เพราะเป็นพยานหลักฐานที่น่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ได้เช่นเดียวกับพยานหลักฐานโดยตรง

พยานหลักฐานแวดล้อม เริ่มนำความเชื่อมั่นมาให้แก่นักกฎหมายมากขึ้น ส่งผลให้ความเห็นของนักกฎหมายเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยเชื่อมั่นในพยานบุคคล กลับหลักเป็นเชื่อในผลของการพิสูจน์พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งพยานหลักฐานแวดล้อมอย่างหนึ่งมากกว่าเมื่อวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ไม่โกหกและตรงไปตรงมา แต่การพิสูจน์จิตใจของมนุษย์นั้นยากที่จะพิสูจน์ได้ พยานบุคคลย่อมมีข้อจำกัดในด้านความจำและความซื่อสัตย์ในการเบิกความ อันไม่สามารถพิสูจน์ให้เป็นรูปธรรมได้ จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่คดีสำคัญหลายคดี สามารถคลี่คลายได้ด้วยนิติวิทยาศาสตร์ ช่วยให้กระบวนการยุติธรรม มีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือขึ้น จนสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดตัวจริงมาลงโทษได้ คดีฆาตกรรมหลายคดีในปัจจุบันพบว่า ได้นำผลการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์มาช่วยไม่ว่าจะเป็นคดีเจนนีรา (พิสูจน์หยดเลือดและกระดุก สามารถระบุได้ว่าเป็นของเจนนีรา) , คดีหมอมัสพร (ชิ้นเนื้อที่พบ สามารถระบุได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายหมอมัสพร) , คดีดวงเฉลิม (พิสูจน์ระยะการยิง เขม่าดินปืน) ฯลฯ

ทั้งนี้ การพิสูจน์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาแต่ละคดี จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทุกชนิด ศาลย่อมพิเคราะห์พยานหลักฐานไปตาม

หลักกฎหมาย หลักความเป็นธรรม และหลักความเป็นไปตามธรรมดาธรรมชาติของ พยานหลักฐานว่า สอดคล้องกับเหตุผลหรือไม่ ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ หรือมีเหตุสงสัย ตามสมควรหรือไม่ (Proof beyond a reasonable doubt) เมื่อพยานหลักฐานแวดล้อม สอดคล้องต้องกันกับหลักกฎหมายและเหตุผลตามธรรมดา ธรรมชาติ และเมื่อมีความมั่นใจเชื่อ ในข้อเท็จจริงนั้นว่า จำเลยได้กระทำความผิดโดยปราศจากเหตุสงสัยใดๆ ก็ย่อมพิพากษาลงโทษ จำเลยในความผิดนั้นได้¹

3.1 ความรับผิดทางอาญาในความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 "ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษ....." หลักความรับผิดทางอาญาของไทยยึดตามประเทศในระบบ Common Law คือ Bipartite Theory อันเป็นทฤษฎีที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ ปรับเข้าองค์ประกอบ ความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนาคือ

3.1.1 องค์ประกอบทางการกระทำ (Actus Reus)

คือฆ่าผู้อื่น ผู้ถูกกระทำคือ บุคคลใด ๆ นอกจากตัวผู้กระทำ ซึ่งบุคคล คือ มนุษย์ อันเป็นบุคคลธรรมดา (Human being) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 บัญญัติว่า "สภาพบุคคลของบุคคลธรรมดาย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก และสิ้นสุดลงเมื่อตาย" ดังนั้น ศพจึงไม่เป็นบุคคลตามกฎหมาย การกระทำที่เป็นการฆ่า คือ ทำด้วยประการใด ๆ ให้คนตาย โดยไม่จำกัดวิธี เช่น กดน้ำ , ใช้อาวุธ , ใช้พิษ , ให้อาหารพิษ , ใช้อาวุธต่างๆ ไม่ว่าจะปืน ขวาน มีด ระเบิด ไม้ ทั้งนี้ รวมถึง การงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลด้วยสุดแต่ว่าการกระทำนั้นให้บังเกิดผล คือ ความตาย จึงจะเป็นความผิดสำเร็จ การพิสูจน์ความตายตามปกติต้องมีศพและมีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ความยุ่งยากจะอยู่ที่การพิสูจน์พยานหลักฐานว่าตายขณะใด

¹ เริงธรรม ลัดพลี, "การชี้แจงนำพยานหลักฐาน", วารสารกฎหมาย , 20 (พฤศจิกายน 2543), หน้า 17-23.

ความตายต้องเป็นผลมาจากการกระทำของจำเลย กล่าวคือต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล ถ้าผลคือความตายไม่ได้เกิดจากการกระทำ ผู้กระทำย่อมรับผิดชอบแต่เฉพาะผลเท่าที่ตนได้กระทำไปแล้วเท่านั้น เป็นไปตามทฤษฎีเงื่อนไข แต่ถ้ามีเหตุแทรกแซง ซึ่งท่านศาสตราจารย์จิติติ ดิงศภัทย์ ท่านได้อธิบายว่า เหตุแทรกแซงที่เกิดขึ้นนี้ เป็นเหตุอันควรคาดหมายได้หรือไม่ และถ้าเป็นเหตุอันควรคาดหมายได้ ต้องถือว่าความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลยังมีอยู่ ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น เช่น ก ยิง ข บาดเจ็บสาหัส แล้วอีก 9 เดือนต่อมา ข ตายเพราะรักษาบาดแผลไม่ดีจนติดเชื้อ ถือเป็นเหตุอันควรคาดหมายได้ ก จึงต้องรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น ก ผิดมาตรา 288 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1478/2528) เป็นไปตามทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม นอกจากนี้จะพิจารณาองค์ประกอบส่วนการกระทำแล้วยังต้องมีองค์ประกอบส่วนของจิตใจผู้กระทำด้วยจึงจะครบองค์ประกอบความรับผิดชอบทางอาญา

3.1.2 องค์ประกอบทางจิตใจ (Mens Rea)

ก็คือ เจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 เจตนาประสงค์ต่อผลและเจตนาเล็งเห็นผล ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในใจยากที่จะหยั่งรู้ จึงต้องใช้กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนามาประกอบการวินิจฉัย เพื่อให้เห็นสภาพจิตใจของผู้กระทำผิด โดยต้องดูความรู้สึกนึกคิดของผู้กระทำเป็นสำคัญ ยึดหลักวิญญูชน การกระทำโดยเจตนาต้องประกอบด้วยความรู้ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ที่ถูกกระทำเป็นคนมีชีวิต² ทั้งนี้จะพิจารณาได้ว่า ผู้กระทำมีเจตนาฆ่า ศาลฎีกาใช้หลักอาวุธถ้าใช้อาวุธปืน ศาลมักจะตัดสินว่าเป็นเจตนาฆ่าเสมอ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 605/2500 เล็งที่น้าอกในระยะ 1 เมตร , 5632/2544 , 7322/2544 ใช้ปืนยิงระยะใกล้กับอวัยวะสำคัญ) , มีด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 816/2520 มีดโกนปาดคอ, 118/2515 มีดปลายแหลมแทงท้องจนดับทะเล , 3237/2543 มีดฟันคอ, 1283/2544 ฟันหน้าผาก, 410/2546 กรรไกรแทงทะลุหัวใจ) , ไม้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 218/2525 ตีโดยแรงที่กระโหลก), ใช้มือ หรือเท้า อาจเป็นได้ทั้งเจตนาฆ่าหรือเจตนาทำร้ายก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1270/2527 จับลูกทุ่มบนถนน กระโหลกแตกตาย , 1329/2512 กระที่บจนไตแตก พุดว่า "เอาให้ตาย") ดังนั้นการพิจารณาว่ามีเจตนาฆ่า หรือไม่ ต้อง

² จิติติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และ ภาค 3 . (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2513), หน้า 2019 – 2179.

พิจารณาข้อเท็จจริงในคดีเป็นสำคัญ โดยพิจารณาจาก อาวุธ การกระทำ สภาพร่างกายและจิตใจของผู้ร้ายกับผู้เสียหาย และผลของการกระทำ นำมาประมวลกับพยานหลักฐานที่ได้ในคดีแต่ละคดี³

เมื่อมีการกระทำครบองค์ประกอบความผิดทั้งภายนอก ในส่วนของกรกระทำและภายใน ส่วนของเจตนา ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 แล้ว ขั้นตอนการฟ้องคดีอาญาต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 ต้องบรรยายฟ้องให้เข้าองค์ประกอบความผิด ทั้งนี้หากสามารถแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานโดยตรงไม่ว่าจะเป็นประจักษ์พยาน หรือพยานหลักฐานแวดล้อมได้ ก็สามารถมัดตัวจำเลยได้ง่ายขึ้นและจำเลยแม้จะรับสารภาพในชั้นศาลเพื่อให้ศาลลดโทษ ศาลสามารถใช้ดุลพินิจไม่ลดโทษให้แก่จำเลยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่1913/2514 พยานหลักฐานของโจทก์ซึ่งมีทั้งพยานหลักฐานโดยตรงและพยานหลักฐานแวดล้อมหนาแน่นมั่นคง คำรับสารภาพของจำเลย จึงไม่พอจะถือว่าให้ความรู้แก่ศาลอันจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดี จึงไม่เป็นเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78) หากฝ่ายโจทก์สามารถหาพยานหลักฐานมัดตัวจำเลยได้แน่นอนหาเพียงใด ก็ส่งผลถึงการลงโทษในทางอาญาได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังขยายผลไปถึงผู้ร่วมในการกระทำ ความผิดคนอื่นอาทิ ตัวการ, ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนได้ด้วย

3.2 พยานหลักฐานในความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่น

ความรับผิดชอบทางอาญาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยให้ศาลสามารถพิจารณาและพิพากษาคดีตัดสินคดีไปตามหลักกฎหมาย ทั้งนี้ต้องอาศัยพยานหลักฐานเพื่อใช้พิจารณา เพราะเหตุการณ์การกระทำความผิดเป็นเหตุการณ์ในอดีต จำเป็นต้องมีการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเข้าสู่การรับรู้ของศาลด้วย

³ ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, ม.ล., รวมคำบรรยายเนติบัณฑิต สมัยที่ 58 , เล่มที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา, 2548) , หน้า 20-21.

“คดีความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่น เจ้าพนักงานสอบสวนจะให้ความสำคัญกับ พยานหลักฐานทุกชนิด คือ พยานหลักฐานโดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม พยานหลักฐานทาง วิทยาศาสตร์ เนื่องจากคดีฆ่าผู้อื่นนั้นมีโทษสูง พนักงานสอบสวนจะต้องหาพยานหลักฐานทุก ชนิดให้มากที่สุด”⁴ ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดย เจตนา หากพิจารณาจากพยานหลักฐานตามที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดี สามารถแบ่ง ประเภทได้ดังนี้

3.2.1 พยานหลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง อันได้แก่ ประจักษ์พยาน (Eyewitness) ดังนั้น ถ้าศาลเชื่อพยานหลักฐานโดยตรง ศาลก็สามารถสรุปได้ว่าข้อเท็จจริงที่ พิพาทกันเป็นดังที่พยานพิสูจน์โดยไม่ต้องค้นคว้าหาเหตุผลสันนิษฐานอะไรอีก เช่น ประเด็นในคดี มีว่า ก. ใช้มีดแทง ข. หรือไม่ พยานที่เห็น ก. กำลังใช้มีดแทง ข. เป็นพยานหลักฐานโดยตรง ถ้า ศาลเชื่อว่าพยานนี้พูดจริง ศาลก็สรุปได้เลยว่า ก. แทะ ข. พยานหลักฐานโดยตรงนี้ เรียกว่า ประจักษ์พยาน

นักกฎหมายยอมรับกันว่า “ประจักษ์พยาน” (Eyewitness) เป็น พยานหลักฐานที่ดีที่สุด ซึ่งเป็นพยานหลักฐานโดยตรง ในการฟังลงโทษจำเลย เหตุผลก็เพราะว่า ประจักษ์พยานคือ พยานบุคคลที่ได้สัมผัสข้อเท็จจริง ที่จะเบิกความมาด้วยตนเอง ทั้งนี้ประจักษ์ พยาน มีข้อจำกัดในการจดจำ และบิดเบือนข้อเท็จจริงนั้น ๆ ได้ แม้ก่อนเบิกความต่อศาลจะให้ พยานสาบานตนแล้วก็ตาม เดิมพยานอาจจะเกรงกลัวคำสาบาน แต่ปัจจุบันไม่แน่ใจว่าพยานยัง จะเบิกความตามความสัตย์จริงหรือไม่ ดังนั้นการรับฟังแต่เฉพาะคำพยานบุคคลเพียงอย่างเดียว อาจหาความเที่ยงแท้แน่นอนไม่ได้เลย และไม่อาจถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดได้ โดยเฉพาะ ในคดีอาญาฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ซึ่งมีบทลงโทษจำเลยคือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต ศาลจำเป็นต้องพิจารณาพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ให้ถ้วนถี่ และต้องปราศจากข้อสงสัยตาม สมควร (Proof beyond a reasonable doubt) จึงจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานอื่นๆ มา ประกอบการซึ่งนำนักพยานหลักฐานด้วยเสมอ ยกตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 440/2539

⁴ สัมภาษณ์ พันตำรวจโทนิศย์ น้อยนา, พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจสามเสน,

ประจักษ์พยานโจทก์เป็นเด็กอายุ 7 ปี มีโอกาสถูกเลี่ยมสอนให้บิดเป็นข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่น แม้จะให้การชั้นสอบสวนว่าขณะเกิดเหตุ พยานวิ่งตามผู้ตายไปในสวนเห็นจำเลยใช้มีดพร้าฟันผู้ตาย จึงวิ่งมาบอกมารดาพยานและมารดาตามดู พบว่าผู้ตายถูกฟันถึงแก่ความตาย และพบจำเลยกำลังล้างมืออยู่ที่บ่อน้ำใกล้ที่เกิดเหตุ ก็เป็นพยานชั้นสอง ทั้งมิได้ให้การในระยะกระชั้นชิดกับเวลาเกิดเหตุ และได้ความจากเจ้าพนักงานจัดให้พยานชี้ตัวคนร้ายอีกด้วย ดังนั้น เมื่อพยานมาเบิกความในชั้นพิจารณาย่อมเป็นพยานชั้นหนึ่ง ขอบที่ศาลจะรับฟังคำเบิกความในชั้นพิจารณาเป็นสำคัญ ส่วนพยานที่เหลืออยู่อีก ล้วนเป็นพยานบอกเล่า ทั้งไม่มีพยานหลักฐานแวดล้อมอื่นใดที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์อีก พยานหลักฐานโจทก์จึงรับฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง

ในคดีนี้พยานหลักฐานโดยตรง คือ เด็กอายุ 7 ปี ศาลได้พิเคราะห์ว่า คำให้การของเด็กไม่เพียงพอในการรับฟังว่าจำเลยเป็นผู้ร้ายจริง เพราะการที่เด็กยังอ่อนเยาว์ มีขีดจำกัดในการจดจำ และการใช้เหตุผลต่างกับผู้ใหญ่ ประกอบกับไม่ได้ให้การในระยะเวลาที่ใกล้ชิดกับเวลาเกิดเหตุจริงเป็นไปได้ว่า เด็กอาจยอมถูกชักจูงได้ ศาลต้องยกประโยชน์ให้แก่จำเลย ถือว่าเป็นดุลพินิจการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยอาศัยสามัญสำนึกและจิตวิทยาด้วย

อาจสรุปได้ว่า พยานที่ดีที่สุดในคดีนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นพยานบุคคลเสมอไปอาจจะเป็นพยานวัตถุหรือพยานเอกสารก็ได้ สุดแล้วแต่ว่าคดีดังกล่าวนั้นจะมีพยานหลักฐานอันใดเป็นพยานที่ดีที่สุดที่สมควรเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล และมีประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีได้มากที่สุด ซึ่งบางครั้งเองในคดีอาญา ประจักษ์พยานซึ่งเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองโดยถือว่าเป็นพยานที่ดีที่สุดในคดีนั้น แต่จริงแล้วอาจไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป เพราะประจักษ์พยานดังกล่าวซึ่งเป็นพยานบุคคลนั้นอาจให้การตามความเป็นจริงตั้งแต่แรกในชั้นสอบสวน แต่เมื่อถึงชั้นพิจารณาคดีในศาลอาจกลับคำให้การของตนได้ โดยที่อาจได้รับการจ้างหรือถูกข่มขู่จนพยานนั้นไม่สามารถที่จะให้การต่อศาลตามความเป็นจริงได้ เนื่องจากเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิตและเสรีภาพของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพยานที่ดีที่สุดที่จะเข้าสู่สำนวนความแล้วจึงอาจเป็นพยานอย่างใด ๆ สุดแล้วแต่ว่าพยานอย่างใดจึงจะทำให้คดีนั้นมีประสิทธิผลต่อรูปคดีได้ดีที่สุด⁵

⁵ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, "การกลั่นกรองพยานหลักฐานชั้นสอบสวน", หน้า 9.

3.2.2 พยานหลักฐานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งมิได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นที่บ่งชี้ว่า ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น เช่น คดีมีประเด็นพิพาทว่า ก. แหวง ข. จริงหรือไม่ ค. เป็นพยานที่เบิกความว่า เวลาเกิดเหตุเห็น ก. วิ่งผ่านไปมือถือมีดซึ่งโลหิตสด ๆ และได้ยินเสียงร้องของ ข. ดังนี้ แม้ศาลจะเชื่อว่า ค. พูดจริง ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ทันทีว่า ก. แหวง ข. เพราะอาจมีความเป็นไปได้แม้จะเป็นส่วนน้อยว่า ก. ถือมีดวิ่งมาในขณะนั้นโดยไม่ได้แหวง ข. ทั้งนี้ ค. เป็นเพียงพยานที่บ่งชี้ว่า ก. น่าจะเป็นคนแหวง ข. เท่านั้น ศาลต้องพิจารณาพยานปากนี้ร่วมกับพยานอื่น ๆ ว่าเพียงพอหรือไม่ ที่จะสรุปว่า ก. แหวง ข.⁶

อาจารย์โสภณ ได้ให้ความหมายว่า พยานหลักฐานแวดล้อมเป็นพยานเกี่ยวกับเหตุการณ์ เรื่องราวหรือข้อเท็จจริงข้างเคียงหรือรอบ ๆ ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็นแห่งคดีโดยตรง เช่น พยานที่แสดงว่ามีเหตุจูงใจให้จำเลยฆ่าผู้ตายอย่างไร จำเลยได้มีการเตรียมตัวอย่างไร จำเลยมีโอกาสทำผิดหรือไม่อย่างไร การที่จำเลยมีสถานที่อยู่ใกล้ ๆ กับที่เกิดเหตุในขณะเกิดเหตุ อาจสนับสนุนให้เชื่อว่าจำเลยเป็นคนร้ายก็ได้ ขณะเดียวกันพยานหลักฐานที่แสดงว่าขณะเกิดเหตุจำเลยมีที่อยู่แน่นอนที่ห่างไกลออกไป ย่อมแสดงว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด พยานหลักฐานที่เป็นการบ่งชี้ว่าจำเลยอยู่กับคนร้ายหรือมีรูปร่างเหมือนกับคนร้าย หรือการแสดงพิรุณบางอย่างของจำเลย อาจสนับสนุนให้ศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ได้⁷

โดยสรุปการแบ่งประเภทของพยานหลักฐานวิธีนี้ พิจารณาจากความใกล้ชิดของข้อเท็จจริงที่พยานมุ่งพิสูจน์กับประเด็นพิพาทในคดีกล่าวคือ ถ้าข้อเท็จจริงใกล้ชิดจนเป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาทพยานที่มุ่งสืบข้อเท็จจริงนั้นก็จะเป็นพยานโดยตรงแต่ถ้าข้อเท็จจริงมิได้เป็นอันเดียวกับประเด็นพิพาทพยานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นก็จะเป็นพยานหลักฐานแวดล้อม

⁶ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ , 2542), หน้า 9.

⁷ โสภณ รัตนการ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 22 – 23.

3.3 ความหมายและความสำคัญ ของ "พยานหลักฐานแวดล้อม" (Circumstantial Evidence) ในคดีอาญาความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

พยานหลักฐานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) หรือที่กฎหมายเก่าเคยเรียกว่า พยานประพัตติเหตุห้อมล้อมกรณี พยานพฤติเหตุ หรือพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีเหล่านี้ล้วนเป็นคำที่มีใช้ในคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งนั้น ซึ่งเข้าใจความหมายที่สื่อสารได้ตรงกันถึงว่า พยานหลักฐานแวดล้อม เป็นพยานหลักฐานที่ไม่ได้แสดงถึงข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์โดยตรง แต่อาจทำให้ศาลอนุมานได้ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความประสงค์จะพิสูจน์นั้นมีอยู่หรือไม่มี กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นพยานเหตุผลที่จะทำให้ศาลเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงบางอย่างอยู่หรือไม่ ตัวอย่างเช่น คำเบิกความของพยานว่าเห็นจำเลยถือมีดเป็นเลื่อยออกจากห้องที่ผู้ตายถูกฆ่า ย่อมเป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่จะนำสืบเพื่อให้ศาลอนุมานได้ว่าจำเลยน่าจะเป็นคนฆ่าผู้ตาย หรือรอยยางล้อรถยนต์ครูดบนถนนเป็นทางยาว อาจแสดงว่าจำเลยขับรถด้วยความเร็วสูง เมื่อใช้ห้ามล้อแล้วรถยังวิ่งต่อไปอีกเป็นทางยาว รอยยางล้อรถยนต์เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมเช่นกัน ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3142/2527 แม้โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นขณะที่จำเลยกับพวกฆ่าผู้ตาย แต่มีพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีมาแสดงให้เห็นว่าจำเลยไปเกี่ยวข้องกับผู้ตายและรถจักรยานยนต์ของผู้ตายโดยใกล้ชิดทั้งก่อนและหลังการตายของผู้ตาย พยานโจทก์ทุกคนรู้จักจำเลยและไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลย ดังนั้นฟังลงโทษจำเลยได้ , คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1458/2531 แม้โจทก์จะไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นที่ว่าจำเลยที่ 2 ร่วมข่มขืนกระทำชำเราและฆ่าผู้ตาย แต่โจทก์มีพยานแวดล้อมซึ่งล้วนแต่เห็นเหตุการณ์ใกล้ชิดกับการตายและการพบศพของผู้ตาย เมื่อฟังประกอบคำรับสารภาพของจำเลยที่ 2 ในชั้นสอบสวนแล้วรับฟังได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริง ทั้ง 2 คำพิพากษานี้แสดงให้เห็นว่า แม้ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นการฆ่าผู้ตาย ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงอันเกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรงในคดีฆ่าผู้อื่น แต่ศาลสามารถรับฟังและเชื่อพยานหลักฐานแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ก่อนและหลังการกระทำ โดยคำพิพากษาคดีหลังศาลเชื่อพยานหลักฐานแวดล้อมโดยนำมาซึ่งน้ำหนักประกอบกับคำรับสารภาพ ทำให้พยานหลักฐานแวดล้อมมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาเองก็มิได้วางหลักเกณฑ์ตายตัวว่า ห้ามเด็ดขาดในการรับฟังพยานหลักฐานแวดล้อม เพียงแต่อาจจะมีน้ำหนักน้อยกว่าพยานหลักฐานโดยตรงเท่านั้น "ถ้าฟังแต่พยานประพัตติเหตุแวดล้อมกรณียอมฟังลงโทษจำเลยในคดีอาญาได้เช่นเดียวกับประจักษ์พยาน แต่การวินิจฉัยพยานชนิดนี้ต่างกับการวินิจฉัยประจักษ์พยาน กล่าวคือเบื้องต้นต้องวินิจฉัยว่าเป็นความจริงหรือไม่ เมื่อเป็นความจริง

แล้ว ต้องพิจารณาต่อไปว่ามีกรณีแวดล้อมเพียงพอที่จะเห็นข้อเท็จจริงในประเด็นได้หรือไม่ ซึ่งต่างกับวินิจฉัยประจักษ์พยาน ซึ่งเมื่อฟังได้ก็สามารถลงโทษได้เลยทีเดียว”⁸ ซึ่งศาลมักจะเขียนคำพิพากษาปะปนกันระหว่างขั้นตอนการรับฟังพยานหลักฐานกับขั้นตอนการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งในบางกรณี หากไม่สามารถหาพยานหลักฐานโดยตรงได้ ก็จำเป็นต้องอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมเป็นเครื่องช่วยพิสูจน์ความจริง ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะเชื่อในพยานหลักฐานแวดล้อมนั้นว่ามีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยแค่ไหนและเพียงใด แต่ก็มีบางคดีที่สามารถหาได้ทั้งพยานหลักฐานโดยตรงและพยานหลักฐานแวดล้อม ทำให้ศาลพิจารณาเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดได้มั่นคงมากขึ้น

3.4 การแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานแวดล้อมในคดีอาญารฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา

ในคดีฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา หรือคดีฆาตกรรม ผู้กระทำผิดมักมีวิธีการกระทำผิดที่หลากหลายวิธี เพื่อปกปิด ซ่อนเร้น อำพรางไม่ให้ใครรู้ว่าตนเป็นผู้กระทำผิด จำเป็นอย่างยิ่งที่ เจ้าหน้าที่รัฐต้องช่วยกันค้นหาความจริง โดยหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด หรือบริบทของผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงได้กำหนดขั้นตอนหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ ตั้งแต่กระบวนการชั้นพนักงานสอบสวน จนกระทั่งถึงชั้นศาล พิจารณาได้ดังนี้

3.4.1 ชั้นพนักงานสอบสวน

เมื่อคดีอาญาเกิดขึ้น ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนได้รับแจ้ง ก็จะมีสืบสวนและสอบสวน หน้าที่หลักที่ต้องกระทำคือ ตรวจสถานที่เกิดเหตุ (Scene of the crime) เก็บรวบรวมร่องรอยและวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ บันทึกตรวจสถานที่เกิดเหตุ และถ่ายภาพทำแผนที่เกิดเหตุ

⁸ พัฒนะ ไชยเศรษฐ์, คู่มือกฎหมายลักษณะพยาน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2531), หน้า 19.

ตามกฎหมายแล้ว การสืบสวน หมายความถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ส่วนการสอบสวน หมายความถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลาย⁹ พนักงานสอบสวนต้องพยายามสืบสวนสอบสวนตัวพยานบุคคล ทั้งพยานหลักฐานโดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม พยานบอกเล่า รวมทั้งต้องแสวงหาและค้นหาวัตถุพยานต่างๆ เพิ่มขึ้นจากที่อื่นๆ นอกเหนือจากการตรวจเก็บจากสถานที่เกิดเหตุ เพียงอย่างเดียว หลังจากนั้นต้องติดตามคนร้าย สเก็ตรูปภาพคนร้าย ตรวจสอบประวัติ และรูปพรรณคนร้าย จัดทำแผนประทุษกรรม ตรงนี้จะมียางทะเบียนประวัติอาชญากร เพื่อติดตามจับกุมผู้ต้องหาให้ได้¹⁰ ทั้งนี้ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสืบสวนและสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวน ก็เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง , เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และเพื่อนำผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษตามกฎหมาย

โดยทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เห็นว่าสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีให้ได้มากที่สุด ตามมาตรา 132 บัญญัติว่า "เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐานให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ตรวจสอบตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอมหรือตรวจตัวผู้ต้องหาหรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้.....

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ....."

จากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นว่าอำนาจในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานจากการตรวจตัวผู้เสียหาย และผู้ต้องหา หรือค้นหาวัตถุพยาน โดยไม่ได้จำกัดบทบาทของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด ทั้งนี้ การกระทำของพนักงานสอบสวนต้องชอบด้วยกฎหมายด้วย ถึงอย่างไรก็ตามหน้าที่ของพนักงานสอบสวนไม่ใช่แต่เพียงกลั่นกรองข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น ต้องกลั่นกรองข้อกฎหมายด้วย เพื่อนำข้อกฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดี

ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องทราบฐานความผิดที่ไขกล่าวหาต่อผู้ต้องหานั้นว่าต้องด้วยบทกฎหมายมาตราใด และทราบหลักเกณฑ์นั้นๆ ด้วย และต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 243 ได้บัญญัติในลักษณะที่ว่า ห้ามเจ้าพนักงานสอบสวน กระทำการอันเป็นการจู่ใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ถูก

⁹ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) และ (11)

¹⁰ ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และ มาตรา 131

ทรमान ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบด้วยประการใด หากมีการให้ถ้อยคำโดยผ่านวิธีการดังกล่าว พยานหลักฐานนั้นรับฟังไม่ได้ เท่ากับเป็นการรับรองสิทธิของประชาชนให้ได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง และเป็นธรรมตามวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 ที่บัญญัติว่า "ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลย ย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม"

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญารฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนา แม้จำเลยจะรับสารภาพ แต่ศาลก็ต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง เพราะความผิดฐานนี้อัตราโทษสูงถึงประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต แม้จำเลยรับสารภาพก็ต้องหาพยานหลักฐานมาสืบจนกว่าศาลจะเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามคำฟ้องของฝ่ายโจทก์¹¹ การปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้นอกจากจะได้พยานหลักฐานที่ดี และมีความสำคัญต่อการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานของศาล พยานหลักฐานทุกชนิดนั้นอาจเป็นพยานที่ดีที่สุดของกันและกันได้ตลอดเวลา โดยบางที่พยานชั้นสองก็อาจเป็นพยานที่ดีได้¹² เช่น พยานหลักฐานแวดล้อม คำรับสารภาพชั้นสอบสวน คำขัดท้อของจำเลย คำพยานบอกเล่า คำกล่าวที่เป็นปฏิบัติต่อตนเอง คำกล่าวของผู้ถูกทำร้ายก่อนตาย เหล่านี้ เมื่อรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นๆ เข้าด้วยกัน ก็สามารถรับฟังและชี้แจงน้ำหนักเพื่อลงโทษจำเลยได้ ทำให้การทำงานของเจ้าพนักงานสอบสวนบรรลุผลคือความยุติธรรมต่อประชาชน และความสงบสุขของสังคมอย่างแท้จริง

3.4.2 ชั้นพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานเรียบร้อยแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ควรสั่งไม่ฟ้อง หรือควรงดการสอบสวนผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 ซึ่งขั้นตอนต่อไปคือชั้นพนักงานอัยการ เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการมีหน้าที่ปฏิบัติงานต่อคือ เห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ตามมาตรา 143 ที่บัญญัติว่า "เมื่อได้รับ

¹¹ ดูรายละเอียดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

¹² จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, "การกลั่นกรองพยานหลักฐานชั้นสอบสวน", หน้า 34.

ความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

จากบทบัญญัติดังกล่าว พบว่าพนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า เมื่อใดที่จะถือว่าพยานหลักฐานพอฟ้องหรือไม่ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ กรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องวินิจฉัยว่า พนักงานอัยการในฐานะที่เป็นโจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดจำเลยในศาล ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ดังนั้น พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องก็ต่อเมื่อเห็นว่า คดีมีพยานหลักฐานครบถ้วน และสามารถนำพยานมาสืบพิสูจน์ความผิดจำเลยต่อศาลได้ ด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งค้นหาความจริงและให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผลในที่สุดศาลจะมีคำพิพากษาประการใด¹³ การสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้นมิใช่การวินิจฉัยความผิดของผู้ต้องหา ดังนั้น การที่มีคำสั่งฟ้องก็มิได้หมายความว่าผู้ต้องหากระทำความผิด เพราะผู้ต้องหากระทำความผิดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผลการพิจารณาพิพากษาของศาล การที่มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องก็มิได้หมายความว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ เพียงแต่ในขณะนั้น รัฐยังไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดในศาล ด้วยเหตุผลที่ว่าเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหา จึงต้องมีคำสั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวไปก่อนชั่วคราว หากในโอกาสต่อไปมีพยานหลักฐานใหม่ ก็อาจมีการสอบสวนและสั่งฟ้องใหม่ได้ภายในอายุความ ซึ่งการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหา จึงไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเหมือนกรณีมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด

¹³ กุลพล พลวัน, "ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการกับผู้เสียหายในคดีอาญา" วารสารกฎหมาย ปีที่ 13 ฉบับที่ 1, 2532, หน้า 119 -131.

3.4.3 ชั้นศาล

การพิจารณาคดีกระทำโดยผู้พิพากษาคดี มีหลักว่า ต้องทำการพิจารณาและสืบพยานจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรพุทธศักราช 2540 มาตรา 241 ให้พิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ศาลจึงมีอำนาจรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ได้ และมีอำนาจสืบพยานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน แต่พยานหลักฐานที่ศาลรับฟังต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น ทั้งนี้ก็เพื่อการวินิจฉัยว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ อันเป็นดุลยพินิจของศาล (คำพิพากษาศาลฎีกา 3752/2528)

ซึ่งการพิจารณาคดีของศาลแต่ละเรื่องแต่ละคดี ศาลไม่ได้กระทำในฐานะผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญการพิเศษในคดีนั้นๆ แต่ทำการพิจารณาโดยอำนาจของศาล ที่กฎหมายให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ที่โจทก์จำเลยนำมาสืบ ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์โดยชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226¹⁴ โดยหลักแล้วศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายเพราะตามกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนแสวงหาและรวบรวมมาด้วยวิธีการตามกฎหมายเท่านั้น ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด บริสุทธิ์ และเป็นธรรมต่อจำเลย ดังนั้นเจ้าพนักงานสอบสวนต้องตระหนักว่าพยานหลักฐานทุกชนิดที่รวบรวมเข้าสู่สำนวนได้ ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ชอบ ไม่ควรที่จะรวบรวมพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะจะส่งผลให้พยานหลักฐานนั้นนำมาใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีไม่ได้ ย่อมเสียเวลา และก่อให้เกิดความเสียหายแก่กระบวนการยุติธรรมได้ "ในทางปฏิบัติศาลไทยไม่ค่อยนิยมเรียกสำนวนการสอบสวนมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 ให้อำนาจไว้ และไม่เคยใช้อำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยพลการตามที่ประมวล

¹⁴ ณะชัย มีผดุง, ฎีกาวิเคราะห์พยานหลักฐานคดีอาญา. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์นิติรัฐ จำกัด, 2542), หน้า 19-20.

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ให้อำนาจไว้ ทำให้เจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะให้มีการค้นหาความจริงไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่และไม่บรรลุผลเท่าที่ควร"¹⁵

3.5 การรับฟังพยานหลักฐานแวดล้อมในคดีอาญารฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

กฎหมายให้ศาลใช้ดุลพินิจวิเคราะห์ว่าข้อเท็จจริงอย่างใดที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ โดยไม่มีบทบัญญัติที่แยกแยะประเภทของข้อเท็จจริงออกให้เห็นชัดเจนว่าข้อเท็จจริงอย่างใดจะรับฟังได้เพียงใด ซึ่งก็ต้องศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา

3.5.1 การรับฟังพยานหลักฐานแวดล้อม

พยานหลักฐานแวดล้อม เป็นพยานหลักฐานที่ไม่ใช่พยานหลักฐานโดยตรง แต่สามารถนำมาอนุมานและประมวลข้อเท็จจริงเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถเข้าสู่ประเด็นแห่งคดีได้

3.5.1.1 พยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงถึงการกระทำ

เป็นพยานเหตุผลอย่างหนึ่ง การกระทำที่ไม่สามารถอธิบายได้ว่าของกลางเป็นของใคร มาจากไหน , พยายามจำหน่าย จ่ายแจกของกลางในราคาต่ำกว่าปกติ , จำเลยไปมาบริเวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ กระชั้นชิดก่อนหรือหลังเกิดเหตุ , กรณีที่จำเลยขัดขวางการดำเนินการค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ , ผู้ต้องหาหนีพิรุณ ส่อพิรุณให้เห็น เช่นหลบหนีไปหลังการเกิดเหตุ , ทำลาย ชุกซ่อนศพในคดีฆาตกรรม

3.5.1.2 พยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงถึงเจตนา

ปกติข้อเท็จจริงจะรวมถึงเจตนาของบุคคลด้วย ซึ่งการสืบเจตนา หรือความรู้สึกของบุคคลนั้น จะใช้พยานหลักฐานโดยการพิสูจน์ไม่ได้เลย เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่รับสารภาพ ก็ยากจะพิสูจน์ได้ การนำสืบให้เห็นเจตนา

¹⁵ อรุณี กระจ่างแสง, "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา", วิทยานพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2532, หน้า 54.

เป็นเรื่องยาก จึงต้องสันนิษฐานเอาจากพยานหลักฐานแวดล้อม เช่น การใช้อาวุธก็สามารถแสดงถึงเจตนาได้เช่นเดียวกัน นิสัย ความประพฤติ ก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมในการพิสูจน์ความประพฤติดีนำสืบได้เสมอ แต่ความประพฤติชั่วในอดีตกฎหมายไม่ถือว่าคนประพฤติชั่วต้องทำชั่วเสมอไป ดังนั้นความประพฤติชั่วจึงเป็นเรื่องนอกประเด็นแห่งคดี ซึ่งประเด็นแห่งคดี คือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดีนี้ไม่ใช่ข้อเท็จจริงในคดีอื่น

สาเหตุทางจิตใจที่กระตุ้นให้จำเลยเกิดเจตนา เรียกว่า มูลเหตุจูงใจ (Motive) เพราะปกติ คนเราย่อมไม่กระทำการใดโดยเฉพาะกระทำความผิดทางอาญาโดยไม่มีสาเหตุมาก่อน เว้นแต่เป็นคนวิกลจริต ดังนั้น มูลเหตุจูงใจ (Motive) จึงเป็นพยานหลักฐานแวดล้อม อย่างหนึ่ง¹⁶ เช่นฆ่าเพื่อหวังเงินประกัน ฆ่าเพราะความหึงหวง ฆ่าเพราะความเกลียดชัง ฆ่าเพื่อผลประโยชน์ในทางธุรกิจ หรือสำหรับประโยชน์ส่วนตัว เหล่านี้เป็นต้น

ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงถึงการกระทำหรือพยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงถึงเจตนา พนักงานสอบสวนควรให้ความสำคัญต่อพยานหลักฐานแวดล้อมเหล่านี้อย่างมากเพราะมีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อคดี โดยเฉพาะพยานหลักฐานที่จะทำให้อคดีมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันได้ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ก่อนหรือหลังกระทำความผิด ย่อมจะสามารถประสานประโยชน์ให้แก่คดีได้ จึงไม่ควรละเลยหรือละทิ้งเสีย โดยเฉพาะพยานหลักฐานแวดล้อมที่สามารถสืบถึงตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงได้ แต่ก็จะมีกรณีพยานหลักฐานเหล่านี้ขัดกันกับหลักความจริงตามธรรมชาติและไม่สามารถนำมาเชื่อมโยงสานต่อกันได้ พนักงานสอบสวนต้องใช้ดุลพินิจด้วยความเป็นธรรมและตามลักษณะรูปคดีต้องใช้วิจารณญาณที่ดีเลือกพยานหลักฐานที่แท้จริงและถูกต้องที่สุด เพื่อให้มีน้ำหนักลงโทษจำเลยได้¹⁷ ตัวอย่างพยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงถึงการกระทำ คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1239/2527 ในคดีความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนา จำเลยได้พูดบอกพยานต่อหน้าเพื่อน ๆ ร่วมงานเดียวกันว่าตนเป็นคนเอาระเบิดไปขว้างใส่โรงร้าวตอนเกิดเหตุ เชื่อได้ว่าคำบอกเล่าดังกล่าวเป็นความจริง เพราะเป็นการกล่าวร้ายเสียประโยชน์และไม่เป็นคุณแก่ตน ย่อมมีน้ำหนักที่จะรับฟังประกอบกับ

¹⁶ ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, ข้อคิดใหม่ในกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2547), หน้า 73.

¹⁷ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, "การกรั่นกรองพยานหลักฐานชั้นสอบสวน", หน้า 25.

พฤติการณ์แวดล้อมกรณี อันเกี่ยวกับการกระทำทั้งหลายให้เชื่อได้ว่า จำเลยได้กระทำความผิดดังฟ้อง แม้ไม่มีพยานรู้เห็นการกระทำของคนร้ายก็ตาม¹⁸ จากคำพิพากษานี้พบว่า ไม่มีประจักษ์พยาน ศาลวินิจฉัยจากกรณี จำเลยกล่าวข้อความที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ประกอบกับพฤติการณ์แวดล้อมเหล่านี้เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงถึงการกระทำของจำเลยหลังเกิดเหตุคนตายจากวัตถุระเบิด

อีกคดีหนึ่งที่แสดงว่าลำพังเพียงประจักษ์พยานอย่างเดียว ศาลย่อมใช้ดุลพินิจโดยให้น้ำหนักคำพยานน้อย แต่หากมีพยานหลักฐานแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาในคดีย่อมทำให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 178/2536 เหตุเกิดเวลากลางวัน แม้โจทก์มีประจักษ์พยานเพียงปากเดียว แต่ขณะเกิดเหตุพยานอยู่ห่างคนร้ายประมาณ 1 วา และน่าเชื่อว่าพยานไม่ตกใจถึงกับจะไม่รับรู้เหตุการณ์คนร้ายปฏิบัติการอยู่จนมีการยิงฆ่าผู้ตายพยานวิ่งไปประมาณ 10 เมตร แล้วได้หันกลับมามองเห็นจำเลยยิงผู้ตายฆ่า ในชั้นสอบสวนพยานให้การยืนยันว่าจำคนร้ายได้และให้การถึงรูปพรรณคนร้าย ในคดีที่นาย จ. ถูกฟ้องว่าเป็นคนร้ายคนหนึ่ง พยานก็ได้เบิกความยืนยัน เมื่อจับตัวจำเลยได้แล้ว พยานชี้ตัวจำเลยได้ถูกต้องไม่ลังเลใจและได้ลงชื่อรับรองความถูกต้องของบันทึกการชี้ตัวไว้ ชั้นจับกุมจำเลยให้การรับสารภาพโดยสมัครใจ นอกจากนี้ในคดีที่นาย จ. ถูกฟ้อง นาย จ. รับสารภาพว่าร่วมกับจำเลยและนาย พ. กระทำผิด แม้ตามปกติคำขัดท้อระหว่างผู้ต้องหาด้วยกันจะไม่มีน้ำหนักที่จะรับฟัง แต่เมื่อฟังประกอบคำประจักษ์พยานโจทก์แล้วย่อมสนับสนุนคำของคำประจักษ์พยานโจทก์ให้น้ำหนักยิ่งขึ้น ดังนี้ พยานหลักฐานของโจทก์ดังกล่าวแล้ว จึงมีน้ำหนักเพียงพอฟังได้โดยมั่นคงว่าจำเลยร่วมกับนาย จ. และพวกเป็นคนร้ายฆ่าคนตาย

จากคำพิพากษานี้พบว่า มีประจักษ์พยานเพียงปากเดียว ศาลไม่เชื่อพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ ต้องพยานหลักฐานแวดล้อมอื่นๆ อันได้แก่ คำขัดท้อระหว่างผู้ต้องหาด้วยกัน จึงสามารถรับฟังได้และมีน้ำหนักเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อลงโทษจำเลยได้ ซึ่งตามปกติคำขัดท้อระหว่างผู้ต้องหา (จำเลย) ด้วยกันไม่มีน้ำหนักที่ศาลจะรับฟังได้ แต่สามารถนำมาสนับสนุนประกอบกับประจักษ์พยานได้ ถึงอย่างไรก็ตามหากสามารถหาพยานหลักฐานบางประเภทได้เช่นประจักษ์พยานเพียงอย่างเดียว ศาลสงสัยในคำพยานเพียง

¹⁸ ธีสุทธิ์ พันธุ์ฤทธิ์, ข้อคิดใหม่ในกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 73.

ปากเดียว ถือเป็นพยานเดียว แม้จะมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือน้อย ก็ยังดีกว่าไม่มีประจักษ์พยาน และพยานหลักฐานแวดล้อมใดๆ เลย เช่นกรณี มีแต่คำเบิกความของผู้จับกุม และคำรับสารภาพ ชั้นจับกุม จึงไม่พอรับฟังได้ เพราะปกติลำพังเพียงคำรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ไม่สามารถรับฟังลงโทษจำเลยในคดีฆ่าผู้อื่นได้ แต่สามารถนำมาประกอบสนับสนุนหลักฐานอื่นๆ ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4657/2539)

3.5.2 การรับฟังพยานหลักฐานประกอบ

ท่านอาจารย์เข็มชัย ชูติวงศ์¹⁹ ได้กล่าวว่า พยานหลักฐานประกอบต้องมีลักษณะ 3 อย่างด้วยกัน คือ 1) ต้องเป็นพยานหลักฐานที่พิสูจน์ในประเด็นที่ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ 2) พยานหลักฐานประกอบจะต้องไม่ใช่ผู้ร่วมกระทำความผิดอีกคนหนึ่งซึ่งถูกกันเป็นพยานเหมือนกัน 3) พยานหลักฐานประกอบจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่พบเห็นมีดังนี้

3.5.2.1 คำขัดทอดของผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

คำขัดทอดของผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด (Accomplice Witness) หมายความว่า กรณีผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดให้ถ้อยคำว่าผู้อื่นเป็นผู้กระทำ หรือตนเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือ หรือเพื่อมิให้ตนต้องได้รับโทษหนัก ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้รับฟังเด็ดขาด เพราะหากคำขัดทอดนั้นมีเหตุผลและรับฟังประกอบกับพยานหลักฐานอื่นๆ ก็ทำให้ศาลเชื่อได้ เพียงแต่มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือน้อย แต่คำขัดทอดของจำเลยด้วยกันเอง จะรับฟังเพื่อลงโทษจำเลยในคดีเดียวกันนั้นไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 232

3.5.2.2 คำรับสารภาพของผู้ต้องหา

คำรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ตามปกติแล้วจะรับฟังเพื่อลงโทษจำเลยในชั้นศาลไม่ได้ ในกรณีที่จำเลยปฏิเสธในชั้นศาล แต่สามารถรับฟังเพื่อประกอบ

¹⁹ เข็มชัย ชูติวงศ์, รวมคำบรรยายเนติบัณฑิตภาคสอง สมัยที่ 56 , (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา, 2546) , หน้า 106.

พยานหลักฐานอื่นๆ ได้ เช่น คำขัดทอดของจำเลยหลายคนที่ทำให้ความผิดด้วยกันนั้นสามารถรับฟังประกอบคำรับสารภาพชั้นสอบสวนเพื่อนำมาฟังลงโทษจำเลยได้

3.5.2.3 คำกล่าวของผู้ถูกทำร้ายก่อนตาย

คำกล่าวของผู้ถูกทำร้ายก่อนตาย ที่บอกในระยะเวลากระชั้นชิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่มีเวลาไตร่ตรองไว้ก่อน หรือไม่มีโอกาสแต่งเติมได้ ซึ่งศาลก็รับฟังได้ พบว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกามากมายที่ตัดสินโดยอาศัยคำกล่าวของผู้ใกล้จะตาย แต่ต้องรับฟังประกอบพยานหลักฐานประเภทอื่นด้วย ซึ่งคำกล่าวของผู้ถูกทำร้ายก่อนตาย นำหลักมาจากประเทศอังกฤษ คดีที่ผู้ตายถูกฆ่าตายเป็นเรื่องจิตวิทยา คือ มีเหตุผลผลที่จะแน่ใจได้ว่าผู้ตายกล่าวความจริง

3.5.3 การรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เกิดจากการวิเคราะห์ วิจัยทางวิทยาศาสตร์ ต้องมีการพิสูจน์ ทดลองที่แน่เชื่อถือได้ ซึ่งคดีอาญาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นี้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลมากขึ้น ทั้งนี้ การนำสืบพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ต้องมีพยานความเห็นคือพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาเบิกความประกอบความเห็นตามหลักวิชาการเพื่อให้ศาลฟัง ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243 "ผู้ใดโดยอาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความชำนาญพิเศษ ในการใด ๆ เช่นในทางวิทยาศาสตร์ ศิลปะ ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์หรือกฎหมายต่างประเทศ และซึ่งความเห็นของเขา นั้น อาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดี ในการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณา อาจเป็นพยานในเรื่องต่างๆ เป็นต้นว่า ตรวจร่างกาย หรือจิตของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลย ตรวจจลายมือ ทำการทดลองหรือกิจการอย่างอื่น ๆ ศาลจะให้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ต้องให้มาเบิกความประกอบหนังสือนั้น ให้ส่งสำเนาหนังสือดังกล่าวแล้วแก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวันก่อนเบิกความ"

เดิมการนำหลักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้นั้นเริ่มจากการตรวจกลุ่มเลือดเพื่อพิสูจน์ความเป็นบิดามารดากับบุตร หรือตรวจกลุ่มเลือดจากพยานวัตถุในคดีรถชนกันแล้วพบคราบเลือดติดอยู่ที่รถ ว่าเป็นเลือดหมูเดียวกันหรือไม่ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3396/2528 จำเลยกับผู้เสียหายมีเลือดกลุ่ม บี ผู้เสียหายคลอดทารกมีเลือดกลุ่ม เอ ดังนั้นทารกมิได้เกิดจากจำเลยกับผู้เสียหาย คือจำเลยมิได้เป็นผู้ข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพชั้นจับกุม แต่เมื่อให้การปฏิเสธชั้นศาล คำให้การดังกล่าวเป็นเพียงพยานบอกเล่า นามิ

นำหนักให้รับฟังว่าจำเลยกระทำผิดไม่ และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1919/2533 โจทก์ไม่มี ประจักษ์พยานรู้เห็นจำเลยขับรถยนต์ชนผู้ตาย นาย อ. และนาย จ. เห็นเหตุการณ์หลังจาก รถยนต์ชนผู้ตายแล้ว จำได้เพียงว่าเป็นรถยนต์นั่งสีเทาบรอนซ์ หมายเลขทะเบียนเท่าไร จังหวัดใด ยี่ห้อยี่ห้อ ไม่มีใครรู้เห็น และจำได้ นาย จ. เห็นจำเลยขับรถยนต์คันนี้ผ่านไปผ่านมาหลายครั้ง แต่คืน เกิดเหตุก็ได้ตามไปบ้านจำเลยและมีได้บอกบิดาผู้ตายในคืนเกิดเหตุว่ารถยนต์ของจำเลยชนคน ตาย แม้จะปรากฏรอยฉีกที่ยางกันชนด้านหน้าขวาของรถจำเลยเป็นรอยเกิดขึ้นใหม่ ๆ และมีรอย โลหิตเป็นจุดอยู่ใกล้กับดวงไฟรดด้านขวาก็ตาม แต่ผู้ชำนาญการพิเศษได้ตรวจพิสูจน์แล้ว ปรากฏว่าคราบโลหิตดังกล่าว เป็นโลหิตคนละหมู่กับโลหิตผู้ตาย เช่นนี้พยานโจทก์ไม่พอฟังว่า รถยนต์ของจำเลยชนผู้ตายโดยจำเลยเป็นคนขับ

ในคดีหลังนี้พบว่าไม่มีประจักษ์พยาน แม้จะมีพยานหลักฐานแวดล้อมซึ่งเป็น พยานบุคคลถึงสองคนที่เห็นรถคันที่ชนผู้ตาย แต่ไม่สามารถจำรายละเอียดของรถได้ และกลุ่ม เลือดที่พบบริเวณรถเป็นคนละกลุ่มเลือดกันกับผู้ตาย สดท้ายศาลก็ต้องยกฟ้อง ผู้เขียนมี ความเห็นว่าคดีหลังนี้ ถ้าผลการพิสูจน์กลุ่มเลือดที่พบนั้นเป็นกลุ่มเลือดเดียวกับผู้ตาย เป็นไปได้ ว่าศาลอาจลงโทษจำเลยในความผิดฐานนี้ก็เป็นได้ แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มเลือดไม่สามารถระบุได้ ชัดเจนว่าเป็นเลือดของผู้ตายหรือไม่ เพราะแต่ละคนสามารถมีกลุ่มเลือดซ้ำกับผู้อื่นได้

ปัจจุบันพยานหลักฐานที่เข้ามามีบทบาทในการพิสูจน์คดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ได้แก่ ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA) อันได้มาจากศพ เนื้อเยื่อของร่างกาย หรือน้ำหลังต่างๆ เช่น เลือด น้ำลาย น้ำตา ผม ขน เล็บ น้ำอสุจิ ปัสสาวะ อุจจาระ เหงื่อ เป็นต้น อันเป็นพยานหลักฐาน ที่แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ว่าบุคคลอยู่หรือไม่อยู่ในที่เกิดเหตุกระทำผิด โดยทั่วไปแล้วศาล ยอมรับความถูกต้องของพยานหลักฐานการตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA) แต่ปัญหาพื้นฐานหรือ ข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเนื่องจากการรับฟังพยานหลักฐาน เพราะการเก็บรักษาพยานหลักฐานที่ เกี่ยวข้องกับดีเอ็นเอ เป็นระยะเวลาหลาย ๆ ปี อาจเกิดการเสื่อมสลายได้ หรือกระบวนการทาง ห้องปฏิบัติการที่ไม่ชัดเจนเพียงพอ หรือข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการสรุปผลอาจผิดพลาด นอกจากนั้น การตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดี เอ็น เอ (DNA) ไม่ได้พิสูจน์ โดยสรุปได้ว่าบุคคลนั้นได้ กระทำผิด แต่พื้นฐานในการทดสอบ ดีเอ็นเอ (DNA) เป็นการแสดงความเป็นไปได้ว่าบุคคลที่มี ลักษณะทางพันธุกรรมแบบจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ดีเอ็นเอ (DNA) มีส่วนช่วยทั้งพนักงาน สอบสวน พนักงานอัยการ ศาล และจำเลย แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นศาล เป็นเรื่องความรู้ความ เข้าใจของศาลในเรื่องนี้ การนำผลการตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอ(DNA) มาใช้ในศาลจะต้องมีความ

ชัดเจน ถูกต้อง และต้องมีความเชื่อมั่นในการตรวจพิสูจน์ได้ จึงสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเต็มภาคภูมิ และเป็นผลให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนทั่วไป²⁰

การตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การตรวจพิสูจน์บาดแผลหรือศพทางนิติเวช ต้องให้ความเชื่อมั่นและสามารถเชื่อถือผลการพิสูจน์ได้อย่างแน่นอน เพราะเป็นพยานหลักฐานยืนยันความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาได้ โดยสามารถให้ข้อเท็จจริง และอาจเป็นพยานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule) พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์สามารถรับรองความถูกต้อง แม่นยำ รวดเร็วในคดีได้ เช่น ผลการตรวจพิสูจน์เสี้ยวของบุคคล ผลการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ (DNA) ของเลือด หรือการตรวจพิสูจน์ลูกกระสุนปืนที่เก็บได้จากผู้ตายกับอาวุธปืนของกลางว่าเป็นกระสุนปืน ที่ยิงมาจากอาวุธปืนของกลางนั้นหรือไม่²¹ เรื่องที่สำคัญอย่างมากของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ก็คือความถูกต้องและน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่เบิกความโดยผู้ชำนาญการพิเศษที่ปราศจากอคติ และมีความรู้เชี่ยวชาญตามหลักวิชาชีพ

สรุปแล้วพยานหลักฐานแวดล้อมในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ที่สามารถรับฟังได้ตามกฎหมาย (admissible) มีส่วนสำคัญแม้ในชั้นสืบพยานได้มีการยอมให้สืบพยานหลักฐานนั้นที่ได้มาโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ก็ย่อมจะทำให้มีผลกระทบต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้น กล่าวคือจะไม่มีการนำมาพิจารณา โดยศาลถือว่าไม่มีค่าเบิกความเช่นนั้น

3.6 การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแวดล้อม ในคดีอาญารฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่า มีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีเหตุสงสัยตามสมควรว่า จำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” ตามมาตรานี้ เป็นหลัก Proof beyond a reasonable doubt

²⁰ ไพจิตร สวัสดิสาร, “การพิสูจน์ลายพิมพ์ดี เอ็น เอ ในศาลในคดีอาญา” อุลพาห เล่มที่ 3 ปีที่ 51 (กันยายน-ธันวาคม 2547), หน้า 22-44.

²¹ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, “การกลั่นกรองพยานหลักฐานชั้นสอบสวน”, หน้า 68.

ศาลต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าพนักงานหลักฐานทั้งปวง กล่าวคือ พยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานบุคคล (หากมี) ในสำนวนคดีว่า ควรฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่า เมื่อพยานเบิกความอย่างไรแล้ว ศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไป โดยเฉพาะความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกสูงกว่า 5 ปีขึ้นไป แม้จำเลยจะรับสารภาพตามที่โจทก์ฟ้อง ศาลก็จะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 โจทก์ต้องนำสืบพยานหลักฐานให้ศาลฟังจนเป็นที่พอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ประกอบกับศาลย่อมพิเคราะห์พยานหลักฐานไปตามหลักกฎหมาย หลักความเป็นธรรม และหลักความเป็นไปตามธรรมดาธรรมชาติของพยานหลักฐานว่า สอดคล้องกับเหตุผลหรือไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการหรือไม่ หรือมีเหตุสงสัยตามสมควร เมื่อพยานหลักฐานแวดล้อมกรณีสอดคล้องต้องกันกับหลักกฎหมายและเหตุผลตามธรรมดาธรรมชาติ และเมื่อมีความมั่นใจเชื่อในข้อเท็จจริงนั้นว่า จำเลยได้กระทำความผิด โดยปราศจากเหตุสงสัยใด ๆ ก็ย่อมพิพากษาลงโทษจำเลยในความผิดนั้นได้ (คำพิพากษาศาลฎีกา 1398/2541)²² ทั้งนี้ จำนวนของพยานหลักฐานมากน้อยเพียงใดไม่ใช่เครื่องตัดสินความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย เพราะศาลจะพิพากษาจากความน่าเชื่อถือสอดคล้องกับหลักกฎหมายและเหตุผลมากกว่า

ประเด็นการพิจารณาคดีอาญาในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ก็คือ มีการฆ่ากันเกิดขึ้นหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้นหรือไม่ ถ้าฟังพยานหลักฐานประเภทเดียว หรือชนิดเดียวไม่สามารถรับฟัง และไม่มีน้ำหนักให้พอรับฟังลงโทษจำเลยได้ ถ้ามีพยานหลักฐานอื่นๆ มาประกอบ ก็ย่อมจะสามารถรับฟังเพื่อลงโทษจำเลยได้

การชี้ว่าพนักงานหลักฐานแวดล้อมในคดีฆาตกรรมที่เป็น พยานบุคคล ก็คือ คำเบิกความของพยานบุคคลนั้นน่าเชื่อถือได้เพียงใดขึ้นอยู่กับ การรับรู้ (perception) , การจดจำของพยาน (memory) , ความสามารถในการถ่ายทอด (narration) , อคติ (bias) โดยเฉพาะการพิจารณาโดยลูกขุน อคติเป็นสิ่งสำคัญต่อความรู้สึกของลูกขุนได้เหมือนกัน เพราะมีผลอย่างยิ่งต่อการชี้ว่าพนักงานพยานของคณะลูกขุน พยานหลักฐานแวดล้อมที่เป็น พยานบุคคล เห็น หรือได้ยินเหตุการณ์ที่จะไปเชื่อมโยงกับเหตุการณ์อันเป็นประเด็นไม่ว่าจะก่อนหรือหลังเกิดเหตุการฆ่า

²² เริงธรรม ลัดพลี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า 130.

เช่น ได้ยินเสียงทะเลาะวิวาทต่อมามีผู้ถูกฆ่าตาย หรือ เห็นผู้ร้ายวิ่งออกมาจากบ้านของผู้ตายโดยมีรอยเลือดติดอยู่ เป็นต้น

3.6.1 กรณีมีประจักษ์พยาน แต่ไม่มีพยานหลักฐานแวดล้อม

การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยตรงเพียงประเภทเดียว เช่น ในคดีที่มีประจักษ์พยาน ศาลย่อมต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาความน่าเชื่อถือของประจักษ์พยานว่าคำเบิกความนั้นได้เบิกความจากการรู้ เห็น และได้ยินมาด้วยตนเอง ทั้งนี้ ลำพังเพียงประจักษ์พยานยอมเสี่ยงต่อข้อสงสัยที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติของประจักษ์พยาน ความน่าเชื่อถือ และชื่อเสียงในการให้ความจริงอันเป็นประโยชน์ต่อคดี เนื่องจากประจักษ์พยานเป็นพยานหลักฐานโดยตรงในประเด็นแห่งคดี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 26/2540 ข. ส. และ อ. เป็นประจักษ์พยาน ต่างก็รู้จักจำเลยมาก่อนและเห็นว่าจำเลยนั่งอยู่ในร้านอาหารก่อนเกิดเหตุเป็นเวลานาน ขณะเกิดเหตุในร้านอาหารมีไฟนีออนประมาณ 4 ถึง 5 ดวงส่องสว่าง บริเวณนอกชานก็มีไฟนีออนส่องสว่าง ผู้ตายถูกยิงอยู่ด้านข้างร้านอาหารซึ่งเป็นที่โล่ง ไม่มีอะไรบังนำเชื่อว่าแสงไฟนีออนจากร้านอาหารส่องสว่างไปถึงบริเวณที่ผู้ตายถูกยิง และประจักษ์พยานทั้งสามสามารถมองเห็นคนร้ายที่ยิงผู้ตาย ส่วนที่ประจักษ์พยานทั้งสามเบิกความแตกต่างกันเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของจำเลยนั้น อาจเพราะมาเบิกความหลังเกิดเหตุถึง 3 ปีเศษ การจดจำรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องแต่งกายของจำเลยอาจคลาดเคลื่อนไปบ้างข้อแตกต่างนี้จึงไม่ใช่สาระสำคัญไม่ทำให้น้ำหนักคำเบิกความประจักษ์พยานทั้งสามเสียไป ประกอบกับหลังเกิดเหตุแล้วจำเลยหลบหนีไปทำงานที่อื่นเพิ่งถูกจับหลังเกิดเหตุเกือบ 2 ปี นับว่าเป็นพิรุณ ข้อเท็จจริงรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดตาม ป.อ. มาตรา 288

วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น พบว่า ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักคำเบิกความของประจักษ์พยานทั้งสาม โดยฟังข้อเท็จจริงได้ว่า ประจักษ์พยานรู้จักกับจำเลยเป็นอย่างดี ลำดับเหตุการณ์ได้ว่าเห็นจำเลยนั่งอยู่ในร้านอาหารที่เกิดเหตุแล้วใช้ปืนยิงผู้ตาย ที่เห็นผู้ตายเพราะมีแสงไฟส่องสว่างในขณะเกิดเหตุ แม้พยานทั้งสามจะเบิกความแตกต่างกันในเรื่องของเครื่องแต่งกาย ศาลก็ไม่ถือว่าเป็นการแตกต่างในสาระสำคัญของคดี ศาลมุ่งที่คำเบิกความของประจักษ์พยานว่าได้เบิกความไปตามความเป็นจริง แต่คดีนี้ผู้เขียนเห็นว่า เนื่องจากพยานได้มาเบิกความหลังจากที่เหตุการณ์เกิดขึ้นและผ่านพ้นไปตั้ง 3 ปีเศษ เป็นไปได้หรือไม่ว่าพยานจะจำเหตุการณ์วันเกิดเหตุที่จำเลยยิงผู้ตายได้ เพียงคำเบิกความว่าในที่เกิดเหตุมีแสงไฟส่องสว่างเช่นเดียวกับ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2540 แม้โจทก์มี บ. ประจักษ์พยานยืนยันว่าจำเลย

ทั้งสองร่วมกันชิงทรัพย์และฆ่าผู้ตายเพียงปากเดียว แต่ บ. มีโอกาสเห็นคนร้ายหลายครั้ง และเห็นจำเลยที่ 2 ในตลาดซึ่งแสงไฟฟาส่องสว่าง บ. มีอาชีพเป็นยามในตลาดย่อมมีความระมัดระวังและต้องใช้ความสังเกตเป็นพิเศษ เพราะจำเลยที่ 2 ขับรถจักรยานยนต์มาวนเวียนอยู่ที่ตลาดหลายเที่ยวในเวลายามวิกาลเป็นการผิดปกติ โดยเฉพาะตอนที่ บ. เดินไปตระมั่งบอกเวลาได้เดินสวนกับจำเลยที่ 2 ซึ่งนั่งคร่อมรถจักรยานยนต์ที่จอดอยู่ที่ซึ่งมีแสงไฟนีออนส่องสว่าง เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวจำเลยที่ 2 มาให้ดูหลังเกิดเหตุประมาณ 19 ชั่วโมง บ. ก็ยืนยันทันทีโดยไม่ลังเลว่าจำเลยที่ 2 เป็นคนร้าย ทั้งระบุว่าเพื่อจำเลยที่ 2 ที่ถูกจับมาด้วยอีกคนหนึ่งไม่ใช่คนร้าย บ. ไม่เคยรู้จักหรือมีสาเหตุโกรธเคืองกับจำเลยที่ 2 มาก่อน คำพยานมีเหตุผลและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือที่จำเลยที่ 2 ได้ไม่ผิดตัว สำหรับคดีนี้ศาลเชื่อในคำเบิกความของประจักษ์พยานเพียงปากเดียวที่ยืนยันว่าเห็นจำเลยในเวลาก่อนเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุใกล้ชิดกัน เนื่องจากพยานเป็นยาม "ย่อมมีความระมัดระวังและต้องใช้ความสังเกตเป็นพิเศษ" ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เพียงพยานปากเดียวที่ให้การเบิกความ เป็นไปได้ว่าศาลใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักคำพยานว่ามีเหตุผลน่าเชื่อถือ คำพิพากษาทั้งสองอาศัยแสงไฟเป็นข้อเท็จจริงในการช่วยศาลตัดสินคดี แต่ถ้าปัจจุบันมีลักษณะคำพิพากษาที่ศาลยกฟ้อง แม้มีประจักษ์พยานและแสงไฟในที่เกิดเหตุ คือคดีนายดวงเฉลิม ที่พยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ มั่นใจในประจักษ์พยานและแสงไฟ โดยไม่คำนึงถึงวิถีกระสุนที่พิสูจน์ได้โดยใช้หลักนิติวิทยาศาสตร์ อันไม่สามารถโต้แย้งความถูกต้องแท้จริงได้ แตกต่างจากประจักษ์พยานและแสงไฟอาจถูกฝ่ายจำเลยโต้แย้งได้ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อวิเคราะห์คดีดัง

3.6.2 กรณีมีทั้งประจักษ์พยาน และพยานหลักฐานแวดล้อม

กฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาพยานหลักฐานที่เข้าสู่กระบวนการในชั้นศาล ที่สามารถจะพิสูจน์ว่าจำเลยบริสุทธิ์หรือกระทำความผิด ทั้งนี้หากฝ่ายโจทก์ไม่ว่าจะเป็นนายฝ่ายโจทก์ก็ดี หรือพนักงานอัยการโจทก์ก็ดีสามารถนำสืบพยานหลักฐานที่มีคุณค่าและคุณภาพ ย่อมส่งผลต่อการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลเป็นอย่างดี ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีพยานหลักฐานจำนวนมากแล้วจะทำให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัย แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถนำสืบว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หากฝ่ายโจทก์สามารถนำสืบทั้งพยานหลักฐานโดยตรงและพยานหลักฐานแวดล้อมย่อม ทำให้น้ำหนักพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์มั่นคงขึ้น เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1913/2514 จำเลยทั้งสามให้การรับสารภาพตามฟ้อง แต่ปรากฏจากพยานหลักฐานของโจทก์ที่สืบประกอบคำรับสารภาพว่า เจ้าพนักงานได้ทรัพย์สินของผู้เสียหาย ที่ถูกปล้นไปจากจำเลยที่ 1

และที่ 2 หัวกระสุนปืนที่ขุดได้ที่พื้นดินใต้ศพผู้ตาย เป็นหัวกระสุนปืนที่ใช้ยิงจากปืนของกลางที่จับได้จาก จำเลยที่ 1 ผู้เสียหายแจ้งถึงรูปร่าง ผิวเนื้อลักษณะหน้าตา ตลอดจนอายุและเครื่องแต่งกายของจำเลยได้ละเอียดและชี้ตัวได้ถูกต้อง และพยานโจทก์อีก 2 ปาก ก็จำจำเลยได้ เมื่อพยานหลักฐานของโจทก์ซึ่งมีทั้งพยานบุคคลและพยานหลักฐานแวดล้อมของคดีแน่นหนามั่นคง ศาลตัดสินโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง โดยพิจารณาจากทั้งพยานหลักฐานโดยตรง คือผู้เสียหาย และพยานหลักฐานแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีน้ำหนักมั่นคงพอ

3.6.3 กรณีไม่มีประจักษ์พยาน แต่มีพยานหลักฐานแวดล้อม

โดยปกติ ถ้าฝ่ายโจทก์สามารถหาพยานหลักฐานโดยตรง และพยานหลักฐานแวดล้อมได้แล้ว ย่อมทำให้ศาลใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้ชัดเจนและง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม กรณีใดที่ไม่มีประจักษ์พยาน พยานหลักฐานแวดล้อมที่แสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ไม่ว่าจะก่อนเกิดเหตุหรือหลังเกิดเหตุได้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ในการกระทำความผิดได้จริง และสามารถอนุมานไปหาประเด็นโดยตรงแห่งคดีได้ ย่อมมีน้ำหนักความน่าเชื่อถือพอที่ศาลจะรับฟัง เพื่อใช้ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 652/2496 ในคดีอาญาฐานฆ่าคนตายนั้น แม้โจทก์จะไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นขณะฆ่า แต่โจทก์มีพยานประพัตเหตุแวดล้อมกรณี และคำผู้ตายระบุไว้ในเวลาใกล้จะตาย ซึ่งรู้สึกตัวดีว่าจะต้องตายเป็นแน่แท้ และพฤติการณ์บ่งชี้ว่าผู้ร้ายราย นี้เป็นจำเลยแล้ว ศาลก็ย่อมวินิจฉัยลงโทษจำเลยได้ . คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3142/2527 แม้โจทก์จะมีได้มีประจักษ์พยานที่รู้เห็นขณะที่จำเลยกับพวกผู้ฆ่าผู้ตาย แต่มีพยานประพัตเหตุแวดล้อมกรณีมาแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้ไปเกี่ยวข้องกับผู้ตายและรถจักรยานยนต์ของผู้ตายโดยใกล้ชิดทั้งก่อนและภายหลังที่ผู้ตายถึงแก่ความตายในวันเกิดเหตุ นั้น ฟังลงโทษจำเลยได้ ทั้งสองคำพิพากษาข้างต้นแสดงถึงพฤติการณ์แวดล้อมในคดีอันเป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่จะสามารถนำไปสู่ข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดของจำเลยได้

อย่างไรก็ตามคำพิพากษาศาลฎีกาเท่าที่มีการตัดสินโดยใช้พยานหลักฐานแวดล้อมหลายชนิด เช่น พยานบุคคลแวดล้อมเหตุการณ์ก่อนเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ(เพื่อนบ้านที่เห็นว่าจำเลยอาศัยกับผู้ตายเพียงสองคน และจำเลยหลบหนีไปหลังจากผู้ตายตาย คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2298/2530 โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานเบิกความยืนยันว่าจำเลยเป็นผู้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายแต่โจทก์มีพยานประพัตเหตุแวดล้อม กรณีเชื่อได้ว่าก่อนเกิดเหตุเล็กน้อยและในขณะที่เกิดเหตุ ยังกั้นจำเลยอยู่กับผู้ตายเพียงสองคนที่บ้านของจำเลย หลังเกิดเหตุแล้วจำเลยหลบหนีไปทันที ขึ้น

สอบสวนจำเลยยอมรับว่าหลบหนีไปเพราะจำเลยเป็นผู้ยิงผู้ตายถึงแก่ความตาย รับฟังโฆษ จำเลยฐานฆ่าผู้ตายได้) ,อาศัยมูลเหตุจูงใจ (Motive) , อาการพิรุธที่แสดงออกมาหลังเกิดเหตุ เช่น มีอาการอยู่ไม่สุข ลุกสี่ลุกกลน เหงื่อแตกอย่างเห็นได้ชัด คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4412/2528 โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานขณะที่คนร้ายฆ่าผู้ตาย แต่มีพยานแวดล้อมใกล้เคียงมาแสดงว่า หลังเกิดเหตุจำเลยมีอาการลุกสี่ลุกกลนเดินไปมาจากตัวบ้านและสวนหลังบ้านหลายเที่ยว เมื่อผู้ใหญ่บ้านตีเกราะประทุฆบ้านเพื่อแจ้งเหตุร้าย จำเลยวิ่งเข้าไปหลบในสวนหลังบ้าน เหล่านี้เป็นการแสดงอาการพิรุธที่สามารถอนุมานได้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดี นอกจากนี้ ขณะเจ้าพนักงานตำรวจไปพบจำเลย ก็พบคราบโลหิตมนุษย์ติดอยู่ที่เสื้อผ้าจำเลย จึงรับฟังประกอบคำรับสารภาพในชั้นสอบสวนลงโทษจำเลยได้ คำพิพากษาศาลฎีกานี้พบคราบเลือดอันเป็นวัตถุพยานอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าเป็นสมัยปัจจุบันสามารถนำมาพิสูจน์โดยอาศัยผลการพิสูจน์หาดีเอ็นเอ (DNA) เพื่อระบุได้ชัดเจนว่าคราบเลือดที่พบว่าเป็นของมนุษย์นั้นเป็นเลือดของผู้ตายหรือไม่ เพราะบางครั้งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นเลือดของจำเลย อันเกิดจากอุบัติเหตุก็เป็นได้ แต่เนื่องจากคดีนี้เกิดขึ้นในปี 2528 ซึ่งยังไม่มีการนำการพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA) มาใช้ ศาลจึงใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานแวดล้อมอื่นเข้าด้วยกัน

แต่ก็มีบางคำพิพากษาศาลฎีกาที่ต้องอาศัยเพียงพยานหลักฐานแวดล้อมอย่างเดียว และเป็นการนำพยานหลักฐานแวดล้อมมาเชื่อมโยงเหตุการณ์เข้าด้วยกันโดยอาศัยระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์การกระทำความผิดเพื่อนำไปอนุมานหาข้อสรุปว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2422/2531 คดีนี้ไม่มีพยานคนใดรู้เห็นขณะที่จำเลยใช้มีดฟันผู้ตาย(ไม่มีประจักษ์พยานเห็นการฆ่า อันเป็นพยานหลักฐานโดยตรง) แต่มีพยานหลักฐานแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับกรณีที่เกิดขึ้น คือพยานบุคคลแวดล้อม ได้แก่ ภรรยาจำเลย และแม่ยายจำเลย โดยได้ความจากพยานทั้งสองว่าคืนก่อนวันเกิดเหตุจำเลยและผู้ตายดื่มสุราแล้วทะเลาะทำทายเป็น รุ่งขึ้นเวลาประมาณ 8 นาฬิกา จำเลยและผู้ตายออกจากบ้านไปด้วยกัน โดยจำเลยมีมีดติดตัวไปด้วย ครั้นเวลาประมาณ 12 นาฬิกา จำเลยกลับบ้านถือมีดดังกล่าวซึ่งเปื้อนเลือด (ก่อนเกิดเหตุจำเลยมีเรื่องทะเลาะกับผู้ตาย และหลังเกิดเหตุก็มีพยานวัตถุคือมีดที่เปื้อนเลือดติดมือมาด้วย ผู้เขียนคิดว่า ถ้าเหตุการณ์เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน สามารถนำเลือดที่พบไปตรวจพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA) เพื่อระบุได้อย่างแน่ชัดว่าเลือดนั้นเป็นของใคร ระหว่างผู้ตายหรือจำเลย) บอก ส. ว่าได้ฆ่าผู้ตายแล้ว และห้าม ส. ไม่ให้ไปแจ้งความมิฉะนั้นจะฆ่าและเวลาประมาณ 16 นาฬิกา จำเลยไปหา น. บอกว่าได้ฆ่าผู้ตายแล้ว ถ้าใครไปแจ้งตำรวจจะฆ่าให้หมด พยานหลักฐานดังกล่าวเป็นพยานแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับกรณีที่เกิดขึ้นอย่างมาก เมื่อฟังประกอบ

กับที่จำเลยให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนและนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพแล้ว จึงปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำผิดฐานฆ่าผู้อื่นตาม ป.อ. มาตรา 288²³ คดีนั้นนอกจากพยานหลักฐานแวดล้อมที่ชัดเจนและเชื่อมโยงเหตุการณ์ได้จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นคนฆ่าผู้ตายแล้ว ศาลยังรับฟังคำรับสารภาพของจำเลยในชั้นสอบสวนมาซึ่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือประกอบด้วย

3.6.4 กรณีไม่มีประจักษ์พยาน และไม่มีพยานหลักฐานแวดล้อม

ในอดีตขาดกรรมนั้นไม่จำเป็นต้องมีประจักษ์พยานรู้เห็นในขณะกระทำผิดเสมอไป พยานหลักฐานแวดล้อมอันมั่นคงก็เพียงพอรับฟังมาลงโทษจำเลยได้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1618/2498 โดยหลักการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นศาล ฝ่ายโจทก์มีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาสืบให้ศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง เมื่อโจทก์ไม่สามารถหาพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักมั่นคงเพียงพอ ศาลต้องยกประโยชน์ให้แก่จำเลย เป็นหลักการที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลย การกล่าวหาบุคคลใดบุคคลหนึ่งว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญาที่มีโทษร้ายแรง ต้องมีพยานหลักฐาน มิฉะนั้น ศาลจะยกฟ้องและปล่อยตัวจำเลยไป ศาลได้วางบรรทัดฐาน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4657/2539 ในคดีอาญาเมื่อจำเลยให้การปฏิเสธว่ามีได้กระทำความผิดโจทก์ ย่อมมีหน้าที่นำสืบให้เห็นว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้อง เมื่อโจทก์ไม่มีประจักษ์พยานหรือพยานหลักฐานแวดล้อมมาสืบให้เห็นว่า จำเลยทั้งสองร่วมกันฆ่าผู้ตาย คำเบิกความของเจ้าพนักงานผู้จับกุมที่อ้างว่าจำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนและนำชี้ที่เกิดเหตุไม่พอให้รับฟังว่าจำเลยทั้งสองกระทำความผิดตามฟ้อง เช่นเดียวกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1193/2542 โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานที่รู้เห็นเหตุการณ์และไม่มีพยานหลักฐานแวดล้อมคงมีแต่คำเบิกความของพนักงานสอบสวน พยานหลักฐานโจทก์ยังไม่พอฟังลงโทษจำเลยในความผิดฐานฆ่าผู้ตาย

²³ ณะชัย มีผดุง. ฎีกาวิเคราะห์พยานหลักฐานคดีอาญา. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์นิติรัฐ จำกัด, 2542), หน้า 88-89.

โดยปกติแล้วประจักษ์พยานย่อมมีน้ำหนักมากเพราะเป็นพยานที่ชี้ชัดถึงข้อเท็จจริงโดยตรง เป็นพยานหลักฐานโดยตรง (Direct Evidence) ในคดีความผิดอาญารฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ประเด็นโดยตรงของคดีคือ จำเลยเป็นคนที่ฆ่าผู้ตายหรือไม่ แต่ประจักษ์พยานมักจะมีข้อเสียคือถูกทำลายน้ำหนักได้ง่ายกว่าพยานหลักฐานแวดล้อม ส่วนพยานหลักฐานแวดล้อมนั้นเป็นเพียงเกี่ยวข้องกับประเด็นโดยตรงเท่านั้น มิได้ชี้ชัดไปในประเด็นการฆ่าโดยตรงซึ่งโดยทั่วไปแล้วพยานหลักฐานแวดล้อมส่วนใหญ่ที่เป็นพยานบุคคลก็เป็นเพียงพยานคนกลาง มิได้มีส่วนได้ส่วนเสียกับฝ่ายใด โอกาสที่จะถูกทำลายความน่าเชื่อถือมีน้อย สำหรับประจักษ์พยานมักมีข้อเสียในเรื่องของความน่าเชื่อถือ กล่าวคือถูกทำลายน้ำหนักได้ง่ายกว่า และเป็นพยานบุคคลที่ถูกเชื่อมโยงได้ง่าย มีการปรุงแต่ง สร้างพยานเท็จได้ เนื่องจากประจักษ์พยานเป็นผู้เสียหายในคดีเสียหาย ย่อมมีส่วนได้เสียในคดีโดยตรง ทำให้ศาลต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีอย่างรอบคอบและระมัดระวังด้วยเช่นกัน

3.7 สายโซ่แห่งพยานหลักฐาน (Chain of Evidence) ในคดีอาญารฐานฆ่าผู้อื่น

พยานหลักฐานในคดีอาญาที่ใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงในชั้นศาล ประกอบไปด้วยพยานหลักฐานโดยตรง และพยานหลักฐานแวดล้อม โดยฝ่ายโจทก์ต้องนำสืบให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง ทั้งนี้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่าศาลมีดุลพินิจวินิจฉัยได้อย่างกว้างขวางในการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งสองประเภทดังกล่าว พยานหลักฐานโดยตรง อันได้แก่ประจักษ์พยาน มีน้ำหนักมาก แต่หากไม่มีประจักษ์พยาน พยานหลักฐานแวดล้อม ซึ่งเป็นพยานหลักฐานชั้นสอง ก็สามารถรับฟังเพื่อชั่งน้ำหนักคำพยานได้เช่นเดียวกัน เพียงแต่ศาลต้องระมัดระวังว่าข้อเท็จจริงแต่ละข้อนั้น สามารถเชื่อมต่อกันได้อย่างสอดคล้องกันได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริง ประดุจสายโซ่ กล่าวคือมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกันจนไม่ขาดสาย ไม่มีข้อเท็จจริงใดที่ไม่สามารถอนุมานไปถึงข้อสรุปในคดีได้ เพราะพยานหลักฐานแวดล้อมเป็นพยานหลักฐานที่ต้องนำข้อเท็จจริงแต่ละข้อเท็จจริงมาอนุมานอีกครั้งหนึ่งไม่เหมือนกับพยานหลักฐานโดยตรงที่สามารถชี้ชัดไปถึงประเด็นสำคัญว่า ใครเป็นผู้ฆ่าผู้ตายจึงจำเป็นต้องทราบความหมายของพยานหลักฐานแวดล้อมและคดีสำคัญที่สามารถคลี่คลายไปได้โดยอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อม ในข้อต่อไป

3.7.1 ความหมายและความสำคัญของสายโซ่แห่งพยานหลักฐาน

(Chain of Evidence)

พยานหลักฐานแวดล้อม (circumstantial evidence) หมายความว่า พยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาคดีซึ่งไม่ใช่พยานหลักฐานโดยตรงอย่างประจักษ์พยาน หรือผู้ร่วมกระทำผิด และจำเป็นต้องมีการใช้เหตุผล เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง ความเข้าใจของคนทั่วไป คือ พยานหลักฐานชนิดนี้ไม่ค่อยมีน้ำหนัก และเป็นพยานหลักฐานที่อ่อน ซึ่งรอบตัวของเรา ล้วนประกอบด้วยพยานหลักฐานแวดล้อม แต่บทสรุปที่น่าจะเชื่อได้จากหลักฐานแวดล้อมบางทีก็ ชัดเจนและแข็งแรง ซึ่งเป็นข้อสงสัยเพียงเล็กน้อย เป็นข้อเท็จจริงที่สำคัญในคดีอาญาที่ว่า "พิสูจน์ จนปราศจากข้อสงสัยตามสมควร" และความสำคัญของพยานหลักฐานที่เหนือกว่าในคดีแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา "ประจักษ์พยาน" (ฉันเห็นแฟรงก์ยิงจอนนี่) พยานประเภทนี้ ค่อนข้างหายาก และบางทีไม่มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น พยานหลักฐานแวดล้อมมักกลายเป็น สิ่งจำเป็นที่สุด ก่อนเกิดเหตุ ลายพิมพ์นิ้วมือพบได้ในเหตุการณ์อาชญากรรม ความเป็นเจ้าของ อาวุธของฆาตกร และผู้ต้องหาอาจจะพบกับเพื่อนบ้าน แน่นอนจุดนี้ที่ผู้ต้องสงสัยกลายเป็นนัก หม่า แต่ พยานหลักฐานแต่ละชิ้นล้วนเป็นพยานหลักฐานแวดล้อม²⁴

พยานหลักฐานแวดล้อม (circumstantial evidence) หมายความว่า พยานหลักฐานโดยอ้อม พยานหลักฐานแวดล้อมเป็นผลจากการรวบรวมที่ยังไม่เกี่ยวกับ ข้อเท็จจริงเมื่อเอามารวมกันก็สามารถจะอ้างอิงและสรุปได้ พยานหลักฐานชนิดนี้เป็นทฤษฎีซึ่ง สนับสนุนโดยจำนวนพยานหลักฐานประกอบ (corroborating evidence) ที่สำคัญ พยานหลักฐานแวดล้อมแตกต่างจากพยานโดยตรงซึ่งเป็นการพิจารณาวัตถุโดยเหตุการณ์ (รู้จักในกฎหมาย คือ พยานหลักฐานนิติเวช) พยานเอกสารซึ่งบันทึกโดยตรงถึงเหตุการณ์, เครื่อง บันทึกเสียง หรือวิดีโอ และประจักษ์พยานซึ่งเป็นคำเบิกความของบางคนซึ่งเป็นคนแรกที่อยู่ใน เหตุการณ์ โดยทั่วไปคือได้เห็น หรือได้ยินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

²⁴ แหล่งที่มา :<http://dictionary.law.com/default2.asp?selected=191bold>

ความแตกต่างระหว่างพยานหลักฐานโดยตรงกับพยานหลักฐานแวดล้อมที่สำคัญ เพราะเห็นได้อย่างเด่นชัดถึงข้อยกเว้น (ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ, ผู้ไร้ความสามารถ, ผู้ป่วยทางจิต) เกือบทั้งหมดของกระบวนการพิจารณาอาญาต้องระมัดระวังต้องไม่ก่อให้เกิดพยานโดยตรงและพยายามหลีกเลี่ยงเจตนาในทางอาญา ดังนั้น เพื่อพิสูจน์ ระเบิดเจตนาร้าย (mens rea) ของประสงค์ต่อผล (purposely) หรือ (knowingly) การฟ้องคดีอาญาต้องพึ่งพยานหลักฐานแวดล้อม เหมือนกับกรณีผู้ประมาทเลินเล่อในคดีละเมิด ถ้าผู้ใดจำเป็นต้องพิสูจน์เจตนาในระดับสูงเพื่อให้ได้ค่าเสียหาย

พยานหลักฐานแวดล้อม (circumstantial evidence) คือ พยานหลักฐานข้อเท็จจริงซึ่งแสดงถึงหรือสามารถชักจูงได้ ในกรณีฆาตกรรม ตัวอย่างของพยานหลักฐานแวดล้อม รวมถึงข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่ชอบเหยื่อ ,ปฏิบัติตัวแปลกและน่าสงสัยหลังการกระทำผิด , ข้อแก้ตัวของผู้ถูกกล่าวหา , ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในสถานที่หรือเวลาที่มีการกระทำผิด , พบเลือด หรือดีเอ็นเอของจำเลยตรงกับที่พบในเหยื่อ

พยานหลักฐานแวดล้อม คือพยานหลักฐานที่ดีที่สุด โดยอธิบายได้ว่า พยานหลักฐานแวดล้อมไม่ใช่พยานหลักฐานโดยตรงอันเป็นประจักษ์พยานซึ่งได้เห็นหรือได้ยิน พยานหลักฐานแวดล้อม คือ ข้อเท็จจริงที่ใช้อ้างถึงข้อเท็จจริงอื่นๆ พยานหลักฐานโดยอ้อมซึ่งแสดงให้เห็นบางสิ่งที่ไม่ได้พิสูจน์โดยตรง พิสูจน์ข้อเท็จจริงหนึ่งหรือมากกว่าซึ่งข้อเท็จจริงสามารถค้นหาข้อเท็จจริงอื่นได้ , พิสูจน์สายโซ่ของข้อเท็จจริงและเหตุการณ์แวดล้อมที่สามารถระบุถึงบุคคลว่าผิดหรือไม่ผิด²⁵ ในทางทฤษฎีพยานหลักฐานโดยตรงย่อมมีน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานแวดล้อม ซึ่งจะต้องมีการใช้เหตุผลอนุมานเอาอีกต่อหนึ่งว่าน่าจะมีข้อเท็จจริงบางอย่างอยู่หรือไม่ การอนุมานอาจมีข้อผิดพลาดได้ แต่ในทางปฏิบัติพยานหลักฐานแวดล้อมหากมีรายละเอียดและมี

²⁵ แปลจากภาษาอังกฤษความว่า " Circumstantial evidence is best explained by saying what is not direct evidence from a witness who saw or heard something. Circumstantial evidence is a fact that can be used to infer another fact. Indirect evidence that implies something occurred but doesn't directly prove it; proof of one or more facts from which one can find another fact; proof of a chain of facts and circumstances indicating that the person is either guilty or not guilty."

แหล่งที่มา : <http://www.lectlaw.com/def/c342.htm>

ด้วยกันหลายทาง อาจมีน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานโดยตรงก็ได้²⁶ ดังนั้น หากพยานหลักฐานแวดล้อมนั้นมีความสอดคล้องกันไม่เป็นพิรุณสงสัย ก็มีน้ำหนักพอที่จะฟังลงโทษจำเลยได้ เช่นเดียวกับกรณีมีประจักษ์พยาน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1104/2525 และ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4589/2539 แม้โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานที่รู้เห็นขณะที่จำเลยเข้าไปในห้องนอนของนาง น. ผู้ตายเพื่อฆ่าข่มขืนผู้ตายและพยายามฆ่าเด็กชาย จ. แต่โจทก์มีพยานแวดล้อม คือ พนักงานสอบสวนตรวจพบเส้นขนอวัยวะเพศของจำเลยตกอยู่ในห้องที่เกิดเหตุและที่ร่างกายของจำเลยพบร่องรอยของการต่อสู้เป็นบาดแผลรอยถูกเล็บมือข่วน สองแห่งที่ปลายแขนซ้ายด้านนอก และด้านหน้า อีกทั้งตรวจค้นพบของกลางเป็นนาฬิกาข้อมือของจำเลยที่สายหนังมีรอยคราบโลหิตติดอยู่ ดังนี้พยานหลักฐานแวดล้อมของโจทก์จึงสอดคล้องเชื่อมโยงกันโดยตลอดเพียงพอฟังลงโทษจำเลยได้

3.7.2 พยานหลักฐานแวดล้อม (Circumstantial Evidence) กับ

ความสัมพันธ์ของสายโซ่แห่งพยานหลักฐาน (Chain of Evidence)

ในทางปฏิบัติหากพยานหลักฐานแวดล้อมมีรายละเอียดมากพอและมีด้วยกันหลายทางหลายด้านและก่อให้เกิดการอนุมานไปในทางเดียวกัน มิใช่เป็นพยานแวดล้อมกรณีที่เพียงแต่ก่อให้เกิดการอนุมานเป็นช่วง ๆ ต่อเนื่องกัน ย่อมจะมีน้ำหนักมั่นคงแข็งแรง ซึ่งมีผู้เปรียบว่าเสมือนเชือกที่มีหลายเกลียว มิใช่โซ่ที่เชื่อมโยงกันด้วยลูกโซ่เป็นช่วง ๆ ซึ่งจะมีจุดอ่อนตรงช่วงที่ไม่แข็งแรง²⁷ พยานเหตุผลหรือพยานหลักฐานแวดล้อมนั้นช่วยให้ศาลวินิจฉัยคดีได้ถูกต้องแน่นอน ยิ่งกว่าพยานหลักฐานโดยตรงหรือประจักษ์พยานเสียอีก²⁸

เหตุที่นักกฎหมายอธิบายว่าพยานหลักฐานแวดล้อมไม่ใช่พยานหลักฐานโดยตรง เพราะไม่สามารถระบุชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงได้โดยตรงว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์อยู่ในตัวได้ก็ตาม แต่ถ้าหากนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานแวดล้อมทุก ๆ ด้านมาปะติดปะต่อ เชื่อมโยงเรื่องราวได้อย่างเป็นลูกโซ่ โดยไม่ขาดช่วงและสอดคล้องต้องกันแล้ว ก็สามารถที่จะบ่งชี้ข้อเท็จจริงให้เป็นที

²⁶ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 23.

²⁷ เรื่องเดียวกัน

²⁸ ประมูล สุวรรณศร, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7(กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2517), หน้า 14.

ยุติและมีความน่าเชื่อถือได้เช่นกัน ซึ่งในบางครั้งอาจเรียกได้ว่า “พยานลูกโซ่” ซึ่งพยานดังกล่าวคือ พยานหลักฐานแวดล้อม หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือหลักฐานใดๆ ที่ไม่ บังชี้ถึงประเด็นในข้อเท็จจริงนั้นโดยตรง แต่เป็นการนำข้อเท็จจริงแวดล้อมกรณีทุก ๆ ด้านมาปะติดปะต่อ เชื่อมโยงกัน ซึ่งสามารถนำมาใช้ยืนยันข้อเท็จจริงประกอบให้คำพยานต่าง ๆ นั้นมีความเชื่อถือได้ เพราะพยานหลักฐานแวดล้อมจะเป็นพยานหลักฐานที่สนับสนุนพยานหลักฐานโดยตรง หรือประจักษ์พยาน หรือพยานหลักฐานอื่น ๆ ใดก็ตาม ให้เห็นว่ามีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น และเชื่อได้ว่าเป็นจริง

ซึ่งอาจจะถือได้ว่าพยานหลักฐานแวดล้อมนั้นเปรียบเสมือนเป็นพยานหลักฐานเหตุผล ที่มีคุณค่าต่อการรวบรวมและรับฟังพยานหลักฐาน ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วว่า พยานหลักฐานแวดล้อมมีเหตุผลและมีน้ำหนักดีกว่าพยานหลักฐานโดยตรง หรือประจักษ์พยานเสียอีก²⁹ พยานหลักฐานแวดล้อมอาจเป็นในรูปของพยานบอกเล่า พยานบุคคลแวดล้อมที่เกิดเหตุ พยานวัตถุ หรือพยานเอกสาร แต่จะมีผลต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล เนื่องจากลำพังเพียงพยานบอกเล่า ถือว่าไม่ใช่ผู้ที่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นโดยตรงในคดี ศาลจะให้น้ำหนักคำพยานน้อย หากไม่มีพยานหลักฐานแวดล้อมอื่นๆ มาประกอบช่วยในการเพิ่มน้ำหนักคำพยานบอกเล่า ส่วนมากศาลจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

อย่างไรก็ตาม ถ้าหากพยานบอกเล่ามีเหตุผลน่าเชื่อถือก็รับฟังได้ แต่ทั้งนี้ควรเข้าใจต่อไปว่า ลำพังพยานบอกเล่าอย่างเดียวไม่พอฟังลงโทษจำเลยได้แต่อย่างไร ยังต้องมีพยานหลักฐานอย่างอื่นประกอบด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นประจักษ์พยานเสมอไป อาจเป็นเพียงพฤติการณ์แวดล้อมก็ได้ ซึ่งถ้าหากมีความสอดคล้องต้องกันกับพยานบอกเล่าก็ย่อมดีกว่าประจักษ์พยานหลายเท่าตัว เพราะข้อเท็จจริงจะประสานสอดคล้องต้องกันอย่างมีเหตุผล ยากที่จะทำลายความเชื่อมโยงให้เห็นเป็นอย่างอื่นได้³⁰

²⁹ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, หลักทฤษฎีการสอบสวนและการรับฟังซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร), หน้า 22 – 23.

³⁰ อาจารย์จิตติ เจริญจำ, หมายเหตุท้ายคำชี้ขาดความเห็นแย้งที่ 57/2536

3.7.3 กรณีความไม่สอดคล้องของพยานหลักฐานแวดล้อม (Broken chain of evidence)

การรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแวดล้อม ศาลต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาอย่างระมัดระวัง ด้วยเหตุผลที่ว่า พยานหลักฐานแวดล้อมสามารถเสริมแต่งได้เช่นเดียวกับพยานหลักฐานโดยตรงอย่างประจักษ์พยาน ความเชื่อมโยงสอดคล้องและเป็นเหตุเป็นผลกันของพยานหลักฐานแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญประจักษ์พยานที่ต่อโยงกันไปไม่หลุดจากกัน (Broken chain) มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 976-977/2467 อันว่าคำพยานหลักฐานแวดล้อม จะฟังลงโทษคนร้ายที่กระทำผิดทางอาญานั้นต้องเป็นคำพยานที่เชื่อมต่อกันได้สนิทสนมปราศจากมลทินและข้อสงสัยต่างๆ แต่คำพยานโจทก์ดังที่ได้วินิจฉัยมาแล้ว แตกต่างเจือปนไปด้วยมลทิน ฟังไม่ได้สนิท ยังไม่พอจะลงโทษจำเลยได้ ซึ่งเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาเก่าที่เคยตัดสินว่า คำพยานบุคคลซึ่งเป็นพยานหลักฐานแวดล้อมต้องเชื่อมต่อกันได้โดยปราศจากพิรุธสงสัย เมื่อยังฟังเป็นพิรุธอยู่จึงต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

กรณีตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ศาลจะไม่พิพากษาลงโทษจำเลย เพราะยังสงสัยในพยานหลักฐานแวดล้อมของโจทก์

- พยานหลักฐานแวดล้อมมีเหตุให้เป็นที่สงสัย (ไม่เป็นเหตุเป็นผล)

ลักษณะของความไม่เป็นเหตุเป็นผล หากพิจารณาจากกฎแห่งความมีเหตุผลอันควร (Law of Sufficient Reason) คือ โอกาสที่จะใช้ความสังเกต (opportunity of observation) , ความสามารถในการรับรู้และสังเกตการณ์ (power of perception) , ความสำคัญของเหตุการณ์ที่จะทำให้เกิดความสังเกต , ความทรงจำ , เหตุผล คือน่าจะเป็นได้และมีความกลมกลืนกัน (consistency) , เหตุผลในการได้พยานมา (availability) , ความน่าเชื่อถือได้ของพยาน (reliability) ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 894/2532 โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานเห็นจำเลยยิงผู้ตาย มีแต่พยานหลักฐานแวดล้อมซึ่งมีเหตุให้เป็นที่สงสัย ส่วนหลังเกิดเหตุแม้จำเลยที่ 1 ไปติดต่อขอชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ภริยาผู้ตาย แต่จำเลยที่ 1 อาจกระทำไปโดยความเกรงกลัวว่า จะต้องรับโทษทั้งที่ไม่ได้กระทำผิดก็เป็นได้ พยานหลักฐานของโจทก์จึงยังไม่พอฟังลงโทษจำเลยทั้งสองได้ ตามคำพิพากษานี้ยังมีเหตุให้เป็นที่สงสัย ศาลต้องยกฟ้อง ปล่อยตัวจำเลยไป

- พยานหลักฐานแวดล้อมเบิกความไม่สอดคล้องกัน (ไม่เป็นหนึ่งเดียว)

ลักษณะของความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ หากพิจารณาจากกฎแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Law of Identity) คือความจริงในข้อความอันหนึ่งต้องมีประการเดียว ฉะนั้นหลายคนเห็นเหตุการณ์อันเดียวกัน จึงต้องสอดคล้องต้องกัน ซึ่งตามคำพิพากษาศาลฎีกา

ที่ 48/2538 คดีอุกฉกรรจ์มีโทษหนักถึงประหารชีวิต พยานหลักฐานโจทก์จะต้องขัดแย้งหนักแน่นมั่นคง โดยไม่มีข้อตำหนิติใด ๆ ให้เป็นที่ประจักษ์ได้ เมื่อโจทก์ไม่มีประจักษ์พยานคงมีแต่พยานเหตุผลแวดล้อม ซึ่งเบิกความไม่สอดคล้องกัน จึงไม่น่าเชื่อถือประกอบกับจำเลยให้การปฏิเสธตลอดมาตั้งแต่ต้น คดีฟังไม่ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้อง หากพยานหลักฐานแวดล้อมไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเบิกความไม่สอดคล้องต่อกันเช่นนี้ ทำให้ศาลยังสงสัยพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ จึงต้องยกประโยชน์ให้แก่จำเลย

3.7.4 วิเคราะห์ตัวอย่างคดีฆาตกรรมโดยใช้ สายโซ่แห่งพยานหลักฐาน (Chain of Evidence)

คดีอาญาฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา คำฟ้องต้องมีใจความสำคัญให้ครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158 (5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ซึ่งเกิดการกระทำนั้นๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี , มาตรา 158 (6) อ้างมาตราในกฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ซึ่งในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ อัยการย่อมต้องบรรยายฟ้องให้เข้าองค์ประกอบสำคัญนี้

ตัวอย่างคดีฆาตกรรมต่อไปนี้ ไม่มีพยานหลักฐานโดยตรงที่ยืนยันการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา มีเพียงพยานหลักฐานแวดล้อมที่สอดคล้อง ประติดปะต่อ และสามารถแสดงให้เห็นศาลเชื่อพยานหลักฐานเหล่านั้น โดยนำมาวินิจฉัยชั่งน้ำหนักแล้วลงโทษจำเลยได้

ก. คดีเสริม สาครราษฎร์

จากประวัติการศึกษาของนายเสริม สาครราษฎร์ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วศึกษาต่อคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล แสดงว่าจำเลยเป็นคนที่มีความสติปัญญาและความรู้สูง สาเหตุที่ต้องฆ่าหญิงคนรัก (น.ส.เจนจิรา นักศึกษาแพทย์ ปี 5) เพราะความหึงหวงกลัวคนรักจะตีจากไป เลยต้องใช้วิธีการฆ่า พนักงานสอบสวนนำนายเสริมเข้าเครื่องจับเท็จ เครื่องแสดงออกมาว่ามีพิรุณ ประกอบกับได้ตรวจคราบเลือดที่กระโปรงท้ายรถ พบว่าเป็นคราบเลือดของน.ส.เจนจิรา เพียงแค่นี้ ไม่สามารถสรุปได้ว่านายเสริมคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีคำให้การรับสารภาพชั้นสอบสวนนายเสริมให้การ

ว่าแท้จริงแล้วฆ่าแหละศพน.ส.เงินจिरาที่ห้องตนเอง (หอพักพีเอสแฮร์ส) ซึ่งพบชิ้นเนื้อจำนวนมาก จากบ่อเกรอะ ผลการตรวจยืนยันว่าเป็นชิ้นเนื้อของผู้ตายจริง ซึ่งระหว่างการพิจารณาของศาล จำเลยปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา จึงจำเป็นต้องหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อนำมามัดตัวจำเลย ให้ได้ ปรากฏว่าพบพยานหลักฐานหลายชิ้นซึ่งเป็นของผู้ตาย อันได้แก่ นาฬิกาข้อมือ แหวนทอง เครื่องเล่นซีดี ปอยผม พบที่บ้านเพื่อนของจำเลยโดยบังเอิญ เดิมทีจำเลยให้การว่านำไปทิ้ง และ พยานหลักฐานที่สำคัญคือกระโหลกศีรษะที่พบบริเวณตอม่อสะพานบางปะกง มีรอยกระสุนปืน เมื่อนำมาเปรียบเทียบภาพเชิงซ้อนและประวัติการทำฟัน แล้วพบว่า เป็นกระโหลกศีรษะของผู้ตาย จนสุดท้ายจำเลยรับสารภาพว่าได้ใช้อาวุธปืนจ่อยิงศีรษะแล้วนำอาวุธปืนไปซ่อนไว้ที่บ้านของ จำเลยที่จังหวัดชลบุรี แล้วนำเสื้อผ้าเปื้อนเลือดของผู้ตายไปเผาหลังบ้าน ซึ่งมีพยานบุคคลที่เป็น เพื่อนบ้านของจำเลย ยืนยันว่าเห็นจำเลยกำลังเผาสิ่งของดังกล่าว เพราะกลัวว่าไฟจะไปติดข้าง บ้าน แต่จำเลยไม่ฟัง แตกต่างกับที่เคยให้การเอาไว้ในตอนแรกว่าได้ใช้มือบีบคอผู้ตายจนเสียชีวิต ในที่สุดจำเลยรับสารภาพ ในการพิจารณาคดี ศาลเห็นว่า พยานหลักฐานโจทก์มีความเชื่อมโยง สอดคล้องกันไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานแวดล้อมทั้งก่อนและหลังเกิดเหตุ รวมทั้งพยานวัตถุ ต่างๆ ศาลแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น³¹

คดีนี้ แม้ว่าจะไม่มีประจักษ์พยานเห็นเหตุการณ์ขณะเกิดเหตุ แต่มีพยานหลักฐาน แวดล้อมประกอบกับพยานวัตถุ รวมทั้งรายงานผลการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ (นิติ วิทยาศาสตร์และนิติเวชศาสตร์) ที่สามารถเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่แห่งพยานหลักฐาน (Chain of Evidence)³² ทำให้รับฟังได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาจริง คดีนายเสริม เริ่มจุดประกายความสนใจของประชาชนในเรื่องของการพิสูจน์พยานหลักฐานด้วยวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ เพื่อนำมามัดตัวผู้ต้องหาที่มีวิธีการฆ่าที่แยบยล ซับซ้อน และใช้วิธีการหลอกล่อให้ เจ้าหน้าที่ทำงานยุ่งยากมากขึ้น จนกระทั่งมีคดีหมอม่าหม่ออีกคดีที่โด่งดังไม่แพ้กันคือ คดีหมอ วิสุทธิ์ และหมอผีสพร ที่มีการฆ่าแหละเนื้อผู้ตาย เป็นคดีที่ไม่มีศพอีกคดีหนึ่ง

³¹ อรรถพล แซ่มสุวรรณวงศ์, นิติวิทยาศาสตร์ 4 เพื่อการสืบสวนสอบสวน. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดาวฤกษ์, 2545), หน้า 229.

³² ธนพร วุฒิกิจวิภาค, "พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น", วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545, หน้า 132.

ข. คดีหมอมัจฉพร³³

จำเลยในคดีนี้ มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางการแพทย์ แต่ใช้ความรู้ที่ร่ำเรียนมา ฆาตกรรมอำพรางภรรยาของตนเองอย่างแนบเนียนและแยบยล ไม่มีประจักษ์พยานรู้เห็นการฆ่า ประกอบกับจำเลยไม่เคยรับสารภาพว่าเป็นผู้สังหารภรรยาตนเอง ทั้งที่มีพยานหลักฐานแวดล้อมแน่นหนา เชื่อมโยงกันย้อนเหตุการณ์ไปถึงวันก่อนเกิดเหตุได้ แต่ศาลสามารถตัดสินลงโทษหมอวิสุทธิ์ โดยอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รวบรวมเข้าในคดี พยานหลักฐานแวดล้อมในคดีนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ศูนย์การค้า Siam Discovery , พนักงานของร้านโออิชิ , ข้อมูลจากโทรทัศน์วงจรปิดของศูนย์การค้าดังกล่าว ข้อมูลทางโทรศัพท์มือถือ โฟนลิ่งค์ บัตรเครดิต , ผลการตรวจ ดี เอ็น เอ (DNA) จากชิ้นเนื้อ เป็นต้น แผนประทุษกรรมลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่ใช้แสดงต่อศาล เชื่อมโยงว่า ก่อนตาย หรือก่อนหายตัวไป จำเลย คือหมอวิสุทธิ์ กับผู้ตายหมอมัจฉพร อยู่ที่ไหนบ้าง เช่นร้านโออิชิ ศูนย์การค้า Siam Discovery , อาคารวิทยนิเวศน์ คดีนี้ไม่สามารถระบุอาวุธที่ใช้ฆ่าหมอมัจฉพรได้ มีเพียงหลักฐานการชันสูตรของเจ้าหน้าที่ตรวจวิเคราะห์ ดีเอ็นเอ (DNA) ว่า ชิ้นเนื้อเป็นของหมอมัจฉพร ปริมาณที่พบนั้นไม่สามารถทำให้มีชีวิตอยู่ได้ หลักฐานยืนยันว่าเจ้าของคือ หมอมัจฉพรเสียชีวิตแล้ว พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ประกอบกับพยานบุคคลให้การสอดคล้องต่อเนื่อง เหล่านี้ล้วนแต่เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมที่ทำให้ศาลเห็นว่า จำเลยน่าจะเป็นผู้ต้องสงสัยเพราะพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์สามารถนำสืบได้เป็นตอนๆ ไม่ว่าจะ เป็นสาเหตุโดยตรงเพียง เหตุการณ์ในวันเกิดเหตุ ก่อนเกิดเหตุในเวลาใกล้เคียงกัน เมื่อเกิดเหตุแล้วในเวลาใกล้เคียงกัน หรือหลังเกิดเหตุในเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งสามารถลำดับเหตุการณ์แวดล้อมได้ดังนี้

1. จำเลยมีข้อพิพาทขัดแย้งกับผู้ตาย
2. ก่อนที่ผู้ตายจะหายตัวไปมีหลักฐานยืนยันว่าอยู่กับจำเลย
3. ปรากฏภาพวิดีโอวงจรปิด ที่หมอวิสุทธิ์ประคองหมอมัจฉพรออกมาจากศูนย์การค้า Siam Discovery (แม้มีวิดีโอเป็นหลักฐาน แต่ก็ไม่สามารถนำไปสู่การฆ่าได้ เพราะอาจเป็นไปได้ที่จำเลยพาผู้ตายไปที่ไหนสักแห่ง)
4. พนักงานร้านโออิชิ ระบุว่าเห็นจำเลยประคองผู้ตายในลักษณะพุง
5. พบชิ้นเนื้อในสถานที่จำเลยเข้าไปเกี่ยวข้องในเวลาเดียวกันกับช่วงเวลาผู้ตายหายตัวไป

³³ ดู ศาลอาญา คดีหมายเลขแดงที่ 7392/2546

6. ชิ้นเนื้อที่มีช่วงเวลาเดียวกับที่จำเลยเข้าไปพัก
7. พบหยดเลือดในห้องน้ำ บริเวณห้องน้ำ ห้องพักอาคารวิทยานิเวศน์
8. รายงานผลการพิสูจน์ดีเอ็นเอพบว่าชิ้นเนื้อและหยดเลือดเป็นของผู้ตายจริง
9. จดหมายกลางาน ซึ่งผู้ตายไม่ชอบพิมพ์ดีด และไม่ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์
10. เจ้าหน้าที่พิมพ์จดหมายระบุว่า จำเลยจ้างให้พิมพ์จดหมาย 2 ฉบับ ฉบับหนึ่ง ส่งถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล อีกฉบับส่งถึงบุตรของผู้ตาย³⁴

7 ต.ค. 2546 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ประหารชีวิตหมอวิสุทธิ โดยให้เหตุผลว่า "จำเลยเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูงย่อมจะใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้วิธีดังกล่าว และเมื่อจำเลยถูกจับกุมก็ยังไม่สำนึกผิด ยังให้การปฏิเสธตลอดมา จึงไม่มีเหตุที่ศาลจะต้องปราณี เห็นควรลงโทษสถานหนัก พิพากษาประหารชีวิตจำเลยสถานเดียว" คดีนี้ พยานหลักฐานแวดล้อมรวมทั้งผลการพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ มีน้ำหนักเพียงพอที่ทำให้ศาลเชื่อว่า หมอวิสุทธิเป็นผู้ลงมือฆ่าหั่นศพภรรยาของตัวเองจริง

4 ก.ค. 2548 ศาลอุทธรณ์ พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น คือให้ประหารชีวิตจำเลยสถานเดียว หลังจากที่จำเลยอุทธรณ์ใน 3 ประเด็นคือ

1. ไม่พบว่ามีการชันสูตรพลิกศพ ชิ้นเนื้อมนุษย์ที่พบในห้องพักที่อาคารวิทยานิเวศน์ และโรงแรมโซฟิเทล ผู้ชำนาญการด้านนิติเวชวิทยาพิสูจน์แล้วลงความเห็นว่าเป็นชิ้นเนื้อของผู้ตายจริง ประกอบกับตรวจชิ้นเนื้อ และคราบเลือดที่พบในห้องพักเลขที่ 318 อาคารวิทยานิเวศน์ ซึ่งก็ตรงกับดีเอ็นเอ (DNA) ของหมอมัสพร
2. ดีเอ็นเอ (DNA) และชิ้นเนื้อได้มาอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ไม่มีเหตุใดที่เจ้าพนักงานสอบสวนจะแกลังจำเลย และไม่มีเหตุขัดแย้งกับจำเลยมาก่อน
3. ดีเอ็นเอ (DNA) ตรวจพิสูจน์อย่างเร่งรัดและไม่เป็นธรรม ไม่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่โปร่งใสแต่อย่างใด
4. หมอมัสพรเสียชีวิตจริงหรือไม่ เนื้อเยื่อและผลพิสูจน์ดีเอ็นเอ (DNA) รับฟังได้ว่าหมอมัสพรเสียชีวิตแล้ว

³⁴ ธาดา ธรรมธร , "ทนายคดีฆาตกรรมอำพรางหมอวิสุทธิ-มัสนพร : วีรศักดิ์ โชติวานิช" , วารสารข่าวกฎหมายใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 25 (1 เมษายน 2547) : หน้า 33 – 47.

5. ไม่มีเหตุจูงใจในการฆ่าจำเลย จำเลยกับผู้ตายมีเรื่องบาดหมางกันมาตลอด เรื่องที่ผู้ตายจะฟ้องแพทยสภา เพราะจับได้ว่าจำเลยมีความสัมพันธ์กับคนไข้ที่มีสามีแล้ว³⁵

แต่ก่อน ในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ซึ่งมีอัตราโทษสูง คือประหารชีวิต ถ้าโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานโดยตรงมานำสืบ ศาลก็มักจะยกฟ้องเสมอ แต่จากคดีเจเนจิวา และคดีหมอมอฝัสมพร แนวโน้มการตัดสินคดีของศาลเริ่มเปลี่ยนแปลงไป คือ แม้ไม่มีพยานหลักฐานโดยตรง ศาลก็ลงโทษจำเลยในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นได้ ถ้าพยานหลักฐานแวดล้อมมีน้ำหนัก มั่นคงเพียงพอที่จะโน้มน้าวให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยตามพยานหลักฐานของโจทก์ที่นำมาสืบได้

การตัดสินลงโทษจำเลยแบบพยานหลักฐานเช่นคดีข้างต้นนี้ อย่างน้อยก็ส่งผลดีในแง่ที่เป็นการป้องปรามผู้กระทำผิดที่มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด มีความคิดเหนือชั้น แบนยล ต้องตระหนักว่าหากเจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถหาพยานหลักฐานที่เชื่อมโยงกันและสาวถึงตัวผู้กระทำ ความผิดได้ เช่นนี้ ผู้ต้องหาก็ไม่กล้าที่จะกระทำผิด เพราะแม้ไม่มีผู้ใดรู้เห็นการกระทำของตนเองแต่เมื่อมีพยานหลักฐานแวดล้อมชัดเจนและมีน้ำหนักเพียงพอ ศาลก็ตัดสินลงโทษได้

ค. คดีผู้พันตั้ง³⁶

. การฆ่าผู้มีชื่อเสียง โดยผู้มีอิทธิพล ที่ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง มีการวางแผนการฆ่าอย่างแนบเนียน พยายามเบี่ยงเบนไปในเรื่องทางเพศ เพื่อให้การสืบสวนสอบสวนหลงทาง พยานหลักฐานแวดล้อมที่ศาลอุทธรณ์หยิบยกมาพิจารณาและพิพากษาประหารชีวิตผู้พันตั้ง คือ คราบเลือดในห้องที่เกิดเหตุ , ลายมือชื่อที่จงห้องพักในโรงแรมที่เกิดเหตุ ศาลอุทธรณ์ เห็นว่าพยานหลักฐานแวดล้อมทั้งปวงล้วนมีเหตุผลเกี่ยวเนื่อง เชื่อมโยง เป็นหลักฐานมั่นคงเพียงพอที่จะรับฟังได้ว่า ผู้พันตั้งกับพวก ร่วมกันกระทำความผิดจริง³⁷ จากการเริ่มต้นคดีโดยผู้ต้องหาเข้ามารับสารภาพว่าเป็นผู้ฆ่า แต่คำรับสารภาพขัดกับความเป็นจริงและไม่เป็นเหตุเป็นผลกัน คำพยานผู้ชำนาญการพิเศษฝ่ายโจทก์ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับวิธีการที่คนร้ายฆ่าผู้ตายได้สอดคล้อง

³⁵ 4 กรกฎาคม 2548 หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ

³⁶ ดู ศาลอุทธรณ์ คดีหมายเลขแดงที่ 5706-5707/2547

³⁷ เมธี ศรีอนุสรณ์, "เปิดคำพิพากษาประหารชีวิตผู้พันตั้งรับจ้างฆ่า?", วารสารข่าวกฎหมายใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 38 (1 ตุลาคม 2547): หน้า 4-37.

ต้องกันแล้วเหตุผลทางหลักวิชาการนิติเวชศาสตร์ที่พยานโจทก์เบิกความสนับสนุนความเห็นก็สอดคล้องตรงกัน อีกทั้งมีความสอดคล้องต้องกันกับสภาพบาดแผลของศพผู้ตายและลักษณะสภาพที่เกิดเหตุที่ปรากฏอยู่จริงในห้องพักที่เกิดเหตุ มีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้ ซึ่งในคดีนี้ศาลเชื่อว่าพยานหลักฐานแวดล้อมทั้งปวงมีเหตุผลเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันเป็นหลักฐานมั่นคงเพียงพอ

ในคดีนี้เริ่มต้นจากการรับสารภาพของผู้ต้องหาเพียงคนเดียว ซึ่งพนักงานสอบสวนไม่เชื่อว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดตัวจริง แต่จริงแล้วมีทีมงานของผู้พันตั้งที่เป็นผู้กระทำความผิดตัวจริง เป็นการเตรียมตัวกันมาอย่างดีเพื่อให้มีการเบี่ยงเบนคดี การทำงานอย่างรอบคอบของพนักงานสอบสวนเห็นควรสั่งฟ้องคดี ทำให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีผู้พันตั้งกับพวกรวมไปด้วย ซึ่งพนักงานอัยการมีแนวคิดใหม่ว่า แม้ไม่มีประจักษ์พยานโดยชัดแจ้ง ไม่มีผู้ใดรู้เห็นหรือได้ยินว่าคนนั้นเป็นคนจ้าง แต่เมื่อผู้รับจ้างยืนยันว่าคนนี้เป็นผู้จ้างและมีพยานหลักฐานแวดล้อมอื่นที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุน พนักงานอัยการก็สามารถฟ้องได้เท่ากับเป็นการปรับแนวความคิดใหม่ของการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา แต่ถ้าเป็นแนวความคิดเดิมๆ คดีจ้างวานฆ่าคงจะเอาผิดไม่ค่อยได้ เพราะลำพังแต่คำชัดทอดของผู้ต้องหาด้วยกันตามหลักกฎหมายมีน้ำหนักน้อย เมื่อฟังไม่ได้ศาลจึงลงโทษไม่ได้³⁸ แต่คดีของผู้พันตั้ง ทำทนายความสามารถของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอย่างมาก เพราะผู้ถูกกระทำคือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ถูกฆ่าตายในเมืองหลวงเช่นนี้ ย่อมเป็นคดีที่สำคัญ และเป็นการปรามผู้กระทำความผิดไปด้วยในตัวว่าการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายย่อมต้องได้รับการลงโทษ

ง. คดีนายดวงเฉลิม³⁹

เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องนายดวงเฉลิมกับพวกข้อหาร่วมกันฆ่าดาบยิ้มสังคมวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับผลของคดีว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนี้ จากคดีนี้พบความจริงที่ว่าประจักษ์พยานที่ฝ่ายโจทก์นำมาเบิกความทุกปาก ยืนยันว่าเห็นจำเลยเผชิญหน้ากับผู้ตายและอยู่ห่างจากผู้ตาย 1 – 2 เมตร มั่นใจว่ามีแสงไฟส่องลงมาตรงหน้าพอดีกับที่ดวงเฉลิมยืนอยู่ ซึ่งขัดแย้งกับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ แพทย์นิติเวชยืนยันถึงลักษณะบาดแผลเป็นรูปแจกดาวกับวิถี

³⁸ สุรียพร ตะเภาพงษ์, "ร้อยโทปริษา พรรณสังข์ ผู้นำทีมอัยการจับเสือใส่กรง", วารสารข่าวกฎหมายใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 34 (16 สิงหาคม 2547), หน้า 36-41.

³⁹ ดู คดีหมายเลขแดงที่ 86/2547

กระสุนจะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นการยิงที่กดติดผิวหนัง ผู้ตายกับคนร้ายต้องอยู่ห่างกันไม่เกิน 18 นิ้ว (หรือประมาณ 1 ศอก) ซึ่งศาลให้เหตุผลว่า การที่พยานแต่ละปากเบิกความว่าเห็นจำเลยที่ 5 (ดวงเฉลิม) ยืนเล็งในลักษณะดังกล่าวจึงขัดกับบาดแผลของผู้ตายตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ ดังนั้น จะนำข้อสงสัยนี้มาเป็นข้อสันนิษฐานให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยที่ 5 หาได้ไม่ โดยศาลได้วิเคราะห์พยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์แล้วเห็นว่าคำเบิกความของพยานโจทก์ทั้งหมดที่ว่าเห็นเหตุการณ์เดียวกัน แต่กลับเบิกความต่างกันในสาระสำคัญ กล่าวคือเบิกความว่าได้ยินเสียงปืนดัง แต่ไม่มีใครเห็นว่าดวงเฉลิมเป็นผู้ยิงผู้ตาย ทั้งนี้มี พล.ต.ต.วิชิต สมาริวัฒน์ แพทย์ผู้ชันสูตรศพ ผู้ตายในฐานะผู้ชำนาญการพิเศษ เพื่อหาสาเหตุแห่งการตาย พบว่า ลักษณะของบาดแผลที่มีเขม่า และแผลเป็นแฉก แสดงได้ว่าถูกยิงโดยปากกระบอกปืนติดผิวหนัง "ผู้ยิงกับผู้ตายต้องอยู่ในระยะห่างไม่เกิน 1 ศอก ลักษณะบาดแผลจากการยิงที่เกิดเป็นรูปดาวสีแฉก เป็นหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นก็ทราบหลักการดังกล่าวเช่นกัน" จึงเห็นได้ว่าพยานหลักฐานโดยตรงในคดีนี้ได้แก่ ประจักษ์พยานที่ยืนยันว่าเห็นเหตุการณ์และได้ยินเสียงปืนแต่เป็นคำเบิกความที่ขัดกับหลักวิทยาศาสตร์ประกอบกับในคดีนี้ พนักงานสอบสวนไม่สามารถหาวัตถุพยานคืออาวุธปืนที่ใช้ยิงผู้ตายมาประกอบคดีเพื่อเพิ่มน้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์ให้มั่นคงได้⁴⁰ ดังนั้นพยานหลักฐานโจทก์จึงไม่มีน้ำหนักพอที่จะลงโทษจำเลยในความผิดฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นได้

จากคดีนี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ศาลใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยให้ความน่าเชื่อถือในคุณค่าของพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ อันเป็นหลักที่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องได้ ซึ่งพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เป็นพยานหลักฐานแวดล้อมประเภทหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง และโกหกไม่ได้ จึงสามารถยืนยันได้ว่า เมื่อคดีที่มีพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยพิสูจน์ประเด็นสำคัญในคดี ก็ทำให้สายโซ่แห่งพยานหลักฐาน (Chain of evidence) อันจะพิสูจน์ความผิดของจำเลยสั้นเข้า เพราะศาลเชื่อมั่นหลักวิทยาศาสตร์มากขึ้น แตกต่างกับคำเบิกความของประจักษ์พยานหลายคนที่จะอยู่ในเหตุการณ์ได้เห็นตัวผู้ร้าย ได้ยินเสียงปืนดัง แต่ศาลยังสงสัยในพยานเหล่านี้ เนื่องจากเบิกความไม่ตรงกัน เมื่อยังมีความสงสัยตามสมควร (Proof beyond a reasonable doubt) ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดตามฟ้องของโจทก์หรือไม่ ก็ต้อง

⁴⁰ เมธี ศรีอนุสรณ์, "เปิดคำพิพากษาคดีดวงเฉลิมและดาบยิ้ม", วารสารข่าวกฎหมายใหม่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 26 (16 เมษายน 2547) , หน้า 4-39.

ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 จึงเห็นได้ว่าแม้คำตัดสินในคดีของดวงเฉลิมจะผิดความรู้สึกของสังคม แต่เป็นการตัดสินที่ยึดมั่นตามระบบกฎหมายและหลักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น คดีดวงเฉลิมจึงเป็นคดีที่น่าสนใจ เพราะตรงตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่ให้ถือว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาลงโทษให้เป็นผู้กระทำความผิด

ผู้เขียนขอสรุปเปรียบเทียบคดีตัวอย่างทั้ง 4 คดี สามารถวิเคราะห์ ได้ดังนี้

คดีตัวอย่าง	พยานหลักฐานแวดล้อม	ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของพยานหลักฐานแวดล้อม	น้ำหนักพยานหลักฐาน
คดีเสริม-เจนจิรา	1. ผลการพิสูจน์ด้วยเครื่องจับเท็จ 2. คราบเลือดที่ทำยรด 3. ชิ้นเนื้อ 4. กระโหลกศีรษะถูกยิง 5. อาวุธปืน 6. ของใช้ส่วนตัวของผู้ตาย 7. เพื่อนบ้านที่เห็นจำเลยเผาเสื้อผ้าผู้ตาย	ชิ้นเนื้อที่พบจากบ่อเกรอะหอพักของจำเลยตรวจดีเอ็นเอ แล้วตรงกับผู้ตาย ประกอบกับกระโหลกศีรษะที่พบมีรอยกระสุนปืนจากปืนและกระสุนปืนที่พบที่บ้านจำเลย	ศาลเชื่อพยานหลักฐานแวดล้อมต่างๆ และจำเลยก็ให้การรับสารภาพในที่สุดว่าเป็นผู้ลงมือฆ่าผู้ตาย
คดีหมอมัสพร	1. ชัดแย้งกับผู้ตาย 2. วิดีโอวงจรปิด 3. พนักงานร้านไออิชิ 4. ชิ้นเนื้อ 5. หยดเลือด 6. จดหมายลางาน 7. เจ้าหน้าที่พิมพ์จดหมาย	ชิ้นเนื้อและหยดเลือดที่อาคารวิทยานิเวศน์ตรงกับผู้ตาย และผู้ชำนาญการพิเศษก็เบิกความว่าชิ้นเนื้อที่พบจำนวนมากไม่สามรถทำให้คนมีชีวิตอยู่ได้	จำเลยปฏิเสธตลอดข้อหา แต่ด้วยน้ำหนักพยานหลักฐานแวดล้อมต่างๆ ตามลำดับเหตุการณ์

คดีตัวอย่าง	พยานหลักฐานแวดล้อม	ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของพยานหลักฐานแวดล้อม	น้ำหนักพยานหลักฐาน
คดีผู้พันตั้ง	1.ศพผู้ตาย 2.คราบเลือดที่ห้องพัก 3.ลายมือชื่อที่จองห้องพัก 4.เจ้าหน้าที่โรงแรม 5.อาวุธปืน	ผลการตรวจดีเอ็นเอ พบว่าคราบเลือดตรงกับผู้ตาย ประกอบกับพฤติการณ์แห่งคดีต่างๆ ตั้งแต่ตอนที่ผู้ตายเข้าพักจนกระทั่งมีการพบศพผู้ตาย	ศาลเชื่อพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ว่าผู้พันตั้งและพวกเป็นผู้ลงมือฆ่า
คดีดวงเฉลิม	1.ศพผู้ตาย 2.บาดแผลรูปแฉกดาว 3.แสงไฟจากดวงไฟในผ้า	ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่า รอยแผลเป็นรูปแฉกดาวนั้น ต้องเกิดจากการยิงประชิดตัวระยะห่างการยิงไม่เกิน 1 ศอก เท่านั้น ซึ่งขัดแย้งกับคำให้การของพยานหลักฐานโดยตรงในเรื่องของระยะการยิงที่พยานบุคคลยืนยันว่าเห็นหน้าจำเลยจากดวงไฟ	ศาลไม่เชื่อพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ เพราะฝ่ายจำเลยโต้แย้งโดยอาศัยพยานหลักฐานแวดล้อมหักล้างความน่าเชื่อถือพยานหลักฐานโดยตรง

จากตารางที่สรุปไว้นี้ แสดงให้เห็นว่า พยานหลักฐานแวดล้อมมีบทบาทสำคัญมากในคดีอาญาที่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานโดยตรงได้ หรือกรณีที่มีพยานหลักฐานโดยตรงแต่ไม่มีความน่าเชื่อถือเพียงพอ ทั้งนี้ ศาลต้องใช้ดุลพินิจรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแวดล้อมด้วยความระมัดระวัง ไม่ว่าจะพยานหลักฐานแวดล้อมนั้นจะเป็นพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย โดยต้องคำนึงถึงหลักวิทยาศาสตร์ จิตวิทยาพยานและสามัญสำนึก เพื่อช่วยในการตัดสินความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย